

**BLEKINGE TEKNISKA HÖGSKOLA
SEKTIONEN FÖR MANAGEMENT**

.....

VT 2006

Den virtuella världens baksida

-en studie om barn och ungdomars utsatthet på Internet

**Författare: Linda Bengtsson och Carina Nilsson
Handledare: Kerstin Arnesson**

Förord

Under detta kandidatarbete har vi upplevt ett stort engagemang med många goda råd och mycket stöttning framåt, av vår handledare. Vi vill härmed tacka Dig, Kerstin Arnesson, för god support.

Vi vill också skänka ett stort tack till Peter Blaschke och Lena Ålenius som har hjälp oss med den tekniska utrustningen som krävdes i samband med arbetet.

Det är även av stor vikt att tacka våra två informanter som på olika sätt har bidragit till studiens resultatavsnitt.

Sist, men inte minst vill varmt tacka våra familjer som på alla tänkbara sätt har stöttat oss, hela arbetet igenom. Trots att vi har varit, såväl fysiskt som mentalt, frånvarande under lång tid har Ni varit förstående och uppmuntrande.

Karlskrona maj 2006

Linda Bengtsson & Carina Nilsson

Blekinge Tekniska Högskola

Sektionen för Management

Arbetets art: C-uppsats 10p

Sociologi 41-60p

Titel: Den virtuella världens baksida- en studie om barn och ungdomars utsatthet på Internet

Författare: Linda Bengtsson och Carina Nilsson

Handledare: Kerstin Arnesson

Abstract

Uppsatsen behandlar barn och ungdomars utsatthet på Internet. På många plan fungerar Internet som ett verktyg och hjälpmedel, som dessutom skapar möjligheter till bland annat informationssökande och kontaktskapande. Datorns intrång i samhället är dock inte endast av godo, utan det finns en baksida, som på många sätt drabbar barn och ungdomar.

Syftet med studien är att belysa barn och ungdomars utsatthet i form av sexuell exploatering och exponering vid flanering och interaktion på Internet. Vilka former av sexuell exploatering och exponering förekommer och vilka blir konsekvenserna för de utsatta barnen och ungdomarna, är frågor som kommer att behandlas i arbetet.

Problemområdet studeras empiriskt med hjälp av en kvalitativ metodtriangulering, bestående av en telefonintervju samt ett personligt dokument. Telefonintervjun genomfördes med en kvinnlig psykolog vid Rädda Barnen i Stockholm, och det personliga dokumentet skildras i form av ett brev, författat av en mamma till en autistisk pojke som blivit sexuellt utnyttjad på Internet. Läsaren kan även ta del av information kring uppsatsens problematik, i form av tidigare publicerat material samt forskning som bedrivits inom ämnesområdet. Bland annat presenteras material från organisationer som, Rädda Barnen, BRÅ och Ecpat.

Uppsatsens teoretiska del består av Sveningsson et al samt Turkles tankar kring identitetens betydelse vid kroppslös kommunikation och interaktion. Även Goffmans dramaturgiska teori behandlas, vilken belyser individens olika roller vid interaktion, beroende av kontext. Avslutningsvis presenteras Giddens, genom ett framställande av hans tankar kring modernitetens efterdyningar och begreppet tillit.

Uppsatsens viktigaste slutsatser är att barn och ungdomars utsatthet på Internet gestaltas i flertalet skilda former. Resultatet visar bland annat att Internet är den största marknaden för spridning av barnpornografiskt material. Det förekommer att barn och ungdomar, via chatt blir övertalade att klä av sig framför webbkameran, mot någon form av ersättning. Ett karaktäristiskt drag för denna form av utsatthet, är att bilder som publicerats på Internet riskerar att cirkulera i etern till allmän beskådning, i oöverskådlig tid. Det har även framkommit att pedofiler använder sig av Internet för att etablera kontakter med barn och ungdomar. De konsekvenser som utsattheten för med sig varierar, men de barn som utsätts för sexuella övergrepp i form av fysisk våldsföring, är de som mår sämst. Andra konsekvenser är posttraumatiskt stressyndrom, depression, skam och- skuldkänslor samt svårigheter med att känna tilltro till sin omgivning.

Nyckelord:

Barnpornografi

Pedofil

Barn och ungdomar

Internet

Identitet

Utsatthet

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
2. Disposition	8
3. Problemformulering, syfte och frågeställning	8
4. Bakgrund	9
4.1 Barnet på bilden.....	9
4.2 Individen bakom Nätpedofilen	10
4.3 Rädda Barnens arbete mot barnpornografin.....	11
4.4 Barnens nät – Nätets barn.....	12
5. Tidigare forskning - Internet som kontaktarena	14
6. Teori	16
6.1 Teorival	16
6.2 Identitetens desintegration.....	17
6.3 Aktören i den bakre regionen	18
6.4 Modernitetens skuggsida.....	19
6.5 Teoretisk diskussion och analys	20
7. Metod	21
7.1 Kvalitativt metodval.....	21
7.2 Tillvägagångssätt	22
7.3 Metoddiskussion	24
8. Resultat	26
8.1 Internets bistra baksida.....	26
8.2 Till allmän beskådan	28
9. Analys	30
10. Diskussion	34

Källförteckning

Bilaga 1: PM till Åsa Landberg, psykolog, Rädda Barnen

1. Inledning

Avsikten med den här studien är att belysa barn och ungdomars utsatthet på Internet. Med barn och ungdomar avser vi pojkar och flickor under 18 år. Utsatthet är ett vitt begrepp och vår ambition är att fokusera på huruvida barn och ungdomar är utsatta för sexuell exploatering och exponering för sexuella ändamål.

Intresset för ämnet väcktes i samband med en tidigare författad B-uppsats, som skildrade unga flickors utsatthet i deras vardagsmiljö. Det empiriska materialet bestod bland annat av en fokusgruppsintervju med fyra unga flickor samt en deltagande observation på Internet. Under intervjun förmedlades information om ungdomars Internetanvändande. Det framkom att flickor utsätts för verbal kränkning med grova sexuella anspelningar på Internet, resultatet upplevdes stötande samtidigt som intresse väcktes att vidareutveckla materialet. För att ge läsaren en inblick i vad som framkom i samband med vår tidigare studie, har vi för avsikt att presentera valda delar av det empiriska materialet, som har relevans för detta arbete. Presentationen inleds med resultat från fokusgruppsintervjun, vilken efterföljs av en deltagande observation på Internet.

Intervjun inleddes med att flickorna som var 14 respektive 15 år gamla berättade om hur de och deras vänner förhåller sig till Internet. Flickorna berättade att de kunde tillbringa flera timmar varje dag framför datorn, och att de har kompisar som befinner sig på Nätet all sin lediga tid. Respondenterna delgav oss även information om en gemensam kompis till dem som de uttryckte, *har en något udda syn på sex*. Kompisen har vid ett flertal tillfällen träffat okända män genom Internet för att ha sex med dem. En av flickorna påpekade sedan att det är vanligt med sexanspelningar på chattsidor¹, varpå de andra instämde. De sa att det vid flera tillfällen dykt upp såväl erigerade penisar som onanerande män och killar i datorskärmen. De tillade att en del män utger sig för att vara mycket yngre än vad de är. En av flickorna berättar att hennes webbkamera är urkopplad och vänd mot väggen, trots det är hon orolig att kameran ska aktiveras. De upplyste oss även om att de blivit tillfrågade om de kan klä av sig och visa intima delar av kroppen framför webbkameran. I detta sammanhang kom respondenterna in på den pornografiska lättillgängligheten, och en av dem sa: *killar som tittar på porr tror att de kan allt om sex och att det går till så i verkligheten*.

Det faktum att det i fokusgruppsintervjun framkom uppgifter om flickors utsatthet på Nätet, resulterade även i en deltagande observation på Aftonbladets chattsida. Motivet till observationen var att undersöka om vår upplevelse av fenomenet skulle överensstämma med flickornas version, att det är vanligt förekommande med sexuella anspelningar och kränkande uttalanden. När vi registrerats på chattsidan överöstes vi av män som sökte kontakt varav flertalet av dem framförde skamliga förslag med sexuella inslag. Den första kontakten vi fick, var med en man som frågade: *Hey baby är du en kåt, porrig liten slyna?* Då vi uppgav vår ålder (15 år) ökade de skamliga förslagen och kränkningarna. Det var i huvudsak män i 25-45 årsåldern som tog kontakt. Då vi utgav oss för att vara Elin, 15 år frågade Sthm-Stefan: *Hej jag vill testa att bli tagen analt med strap-on, jag bor i Solna och har strap-on. Är du intresserad?*

Elin svarade: *Vad är det?*

Sthm-Stefan svarar: *Jag har en fantasi som jag vill testa. Tänk dig en dildo som sitter fast i en sele som man kan sätta på sig.* Vi avbröt chatten för att se om intresset var lika stort om vi

¹ Chatt/chattsidor är i allmänhet en textbaserad realtidskommunikation och skapar möjlighet för användaren att nå ett stort antal mottagare samtidigt. En del chattar innebär även att visa bilder genom en så kallad webbkamera. En chatt kan vara helt fri eller reglerad av en moderator som granskar alla inlägg. Det finns även ett begrepp som kallas chattkonferens vilket innebär att ett visst antal användare nyttjar chatten under en begränsad tid för att kommunicera via chatten utan att störas av oberörda (www.rb.se).

utgav oss för att vara en pojke på 15 år. Det gjordes flera försök att få någon att kommunicera med, vilket misslyckades. Då vi återigen loggade in som en 15-årig flicka fast med ett annat namn, överhopades vi på nytt med oanständiga sexuella erbjudanden och kränkningar. Många som befann sig på chatten frågade om vi kunde gå till MSN² och starta webbkameran. Anledningen till det var att de ville visa sina intima kroppsdelar samt att få en bild av oss. Kommunikationen med Sthm-Stefan var varken det grövsta eller den mest kränkande formen av sexuella anspelningar vi utsattes för i samband med observationen. Efter att ett flertal gånger försökt att chatta med någon som inte yttrade sexuella anspelningar eller inledde samtalet med en anstötande fråga, gav vi till slut upp.

Även den massmediala uppmärksamheten kring barn och ungdomars utsatthet på Internet har bidragit till ett ökat intresse att belysa detta fenomen. En artikel i Kvällsposten den 20/3-06 skildrade hur unga flickor från alla samhällsklasser viker ut sig på Internet för fickpengar. Samma kväll visades i TV 4 ett reportage i samhällsprogrammet, Drevet om två unga flickor som klär av sig framför webbkameran och utför diverse sexuella handlingar mot betalning. Per-Erik Åström, ansvarig för Rädda Barnens kriscentrum och Anders Gripenlöf, kriminalinspektör vid rikskriminalpolisstyrelsen förmedlade i reportaget de risker som flickorna kan utsättas för. De hävdar bland annat att utvik framför en webbkamera till en början kan verka oskyldiga, men kan få katastrofala följder för flickorna. Som exempel omtalades, drogmissbruk, prostitution och utblottande bilder, som de aldrig blir kvitt. Flickorna inser inte farorna med att klä av sig framför webbkameran, de tror att de är skyddade då de befinner sig bakom en datorskärm, hemma i flickrummet. De är naiva och tycker att det är ett lätt sätt att tjäna fickpengar på och de kan inte ana vilka konsekvenser och faror som det faktiskt innebär, enligt Åström.

Nästkommande avsnitt av programmet Drevet som sändes måndagen den 10/4-06, skildrade det uppmärksammade "Alexandramålet", som har kommit att bli den största nätpedofilhärvan i svensk kriminalhistoria. Mannen som utgav sig för att vara en kvinna vid namn Alexandra har åtalats för sexuella övergrepp på 51 unga flickor. Övergreppen är av varierad karaktär, allt från förförelse av ungdom till våldtäkt. För att få kontakt med flickorna utanför Nätet, har den fingerade kvinnan lockat flickorna med bland annat modellkontrakt. I programmet medverkade en psykolog från Rädda Barnen vid namn Åsa Landberg. Hon har genom sitt arbete mött flera av de flickor som blivit utsatta av "Alexandramannen". Landberg berättade, bland annat att flickorna mår dåligt och känner sig ansvariga för det inträffade och att de själva anser, att de borde ha vetat bättre. I inslaget deklarerade reportern Maria Trägårdh, att 9 av 10 ungdomar i Sverige har tillgång till dator och Internet, vidare hävdar hon att 7 av 10 föräldrar aldrig är med ungdomarna när de flanerar³ på Nätet.

Det faktum att flertalet föräldrar är frånvarande vid barn och ungdomars interaktion på Internet, bidrar till en ökad risk för att bli utnyttjade av vuxna människor med ohederliga avsikter. David Lagerlöf, ECPAT⁴ Sverige, skildrar ett fall där en medelålders man utnyttjat en ungdomscommunity⁵ på Internet för att kontakta unga flickor i sexuella syften. Han inleder sin rapport med följande rader:

² Microsoft Networks, en Internetsida med möjlighet att bland annat söka information samt chatta med, eller utan webbkamera.

³ Individerna rör sig i Internetmiljön, ett annat ord för att surfa (Sveningsson, Lövheim, Bergquist, 2003).

⁴ECPAT Sverige är en ideell organisation som arbetar med att förebygga och stoppa alla former av barnsexhandel: barnprostitution, trafficking och barnsexturism. Det görs genom informationsverksamhet, opinions- och påverkansarbete, och samverkan med olika samhällsaktörer.

⁵Beskriver en plats på Internet där tjänster är samlade som exempelvis chatt, webbsidor eller lagringsmöjligheter av texter, bilder och ljud. En community kan vara öppen eller sluten och då enbart tillgänglig för dess medlemmar (www.rb.se).

”Erik”, 52, var en av flera vuxna som länge fanns på ungdomscommunityn på Internet. Bilden på hans presentationssida såg trevlig ut, texten gav intrycket av en livsnjutare med en estetiskt lagd personlighet. ”Erik” framstod som den trygga fann och den fadersförebild som många barn och ungdomar saknar i livet. Verkligheten var dock en annan (Lagerlöf, 2005, s.81).

”Erik” är bara en i mängden av vuxna som figurerar på chattsidor, i hopp om att skapa förtroende hos barn och ungdomar. Lagerlöf skriver vidare, att pedofiler har en utvecklad strategi i sin framfart på Internet, och kan liknas vid en stegvis eskalerande process. De går till en början varsamt fram, för att inte skrämna sina tilltänkta offer. Kommunikationen inleds vanligtvis via ett gemensamt intresse. Är det påtänkta offret intresserad av exempelvis hästar eller datorspel, är även förövaren det. Andra förövare inleder med orden, *att de absolut inte är intresserade av sex, som vissa andra*, men undan för undan leds ämnet ändock in på sex. Det kan börja med frågor som rör offrets sexuella erfarenheter, eller om han/hon är nyfiken på sex för att sedermera komma till en förfrågan om ett möte i verkliga livet. Det är enligt Lagerlöf även vanligt att förövaren berättar om tidigare möten med minderåriga för att framställa sex mellan barn och vuxna som något normalt.

”Eriks” framfart på ungdomscommunityn fick ett abrupt slut, då han fick kontakt med Sara 14 år, som i själva verket var någon helt annan. Bakom den fingerade Sara, återfanns Internetanalytikern Mats Andersson, verksam i företaget Netscan och som under en längre tid har etablerat olika identiteter på Internet, för att kartlägga pedofilers verksamheter. I och med Anderssons avslöjande miste ”Erik” sin tjänst. Han arbetade tidigare som konfirmationspräst.

Lagerlöf menar att många föräldrar har en naiv inställning till Internet. De tror att deras barn är fredade bakom datorskärmen, men i själva verket återfinns samma faror där som i ute i samhället. Han fortsätter:

Att släppa ut barn på Internet utan grundläggande kunskaper är som att släppa ut ett barn i trafiken för att själv upptäcka faran med att gå mot rött (Lagerlöf, 2005, s.82).

Detta målande citat, till trots, har Lagerlöf en viss förståelse för de vuxnas naiva inställning och okunskap om riskerna inom området. På Internet går utvecklingen framåt i en makaber takt, och ungdomarna som är uppvuxna med cyberspace har därför ett nästintill oigentagligt tekniskt försprång.

Genom interaktionen på Internet blir en okänd person betraktad som en nära vän väldigt snabbt, långt tidigare än i verkliga livet. Detta utnyttjas enligt Lagerlöf av personer med oärliga avsikter, där Hampus 15 år, på Nätet, i själva verket kan vara Ingemar 47 år. Skribenten framhärdar att en del ungdomar med tiden har lärt sig att utläsa ur personens språk, om den påstådda åldern stämmer, men detta gäller långt ifrån alla. Vid flera tillfällen har barn och ungdomar råkat illa ut efter ett möte med någon som undanhållit sin verkliga identitet, eller som inte varit den godhjärtade person som han gestaltade på Internet (Lagerlöf, 2005).

Även alarmerande rapporter om barnpornografins utvidgning på Internet har gjort att intresset för ämnet har växt ytterligare, vilket kommer att presenteras vidare, under rubrik 4.1. En kombination av ovan nämnda faktorer har bidragit till författandet av den här uppsatsen har kommit till stånd.

Att frambringa information om barn och ungdomars utsatthet på Internet är inte bara en angelägenhet på grund av dess existens som globalt samhällsfenomen, utan även av yttersta vikt av sociologiskt vetenskapligt intresse. Bakom varje pornografisk bild finns ett barn som far illa, unga flickor viker ut sig för fickpengar utan vetskap av konsekvenserna det för med sig. Barn och ungdomar utsätts och utnyttjas sexuellt av vuxna människor som missbrukar teknikens oändliga möjligheter. Genom den datormedierade kommunikationen utvecklas nya

former av beteenden och möten mellan människor i en värld av kroppslöshet. Att bedriva forskning för att belysa mänsklig interaktion, i denna nya och relativt outforskade miljö, där identitet och personliga egenskaper upplöses känns både angeläget och tidsenligt.

2. Disposition

Uppsatsen inleds med att läsaren får ta del av vad arbetet handlar om samt hur intresset väcktes för att undersöka detta relativt outforskade ämne. I nästkommande avsnitt redovisas studiens problemformulering, syfte och frågeställning.

Bakgrunden består av material som rör barnpornografi, med syfte att ge läsaren en uppfattning om vad studien behandlar för slags problematik, samt ett referat från ett seminarium där frågor kring barn och ungdomars utsatthet och Internetanvändande stod i fokus. Därefter följer en redogörelse för tidigare forskning inom ämnet.

Det teoretiska avsnittet innehåller relevant material för att kunna analysera och tolka uppsatsens empiriska studie. Teoriavsnittet inleds med identitetsbegreppets betydelse i sammanhanget framställt av Sveningsson, Lövheim och Bergquist samt Turkle. Resonemanget följs av Goffmans teorier kring individens olika roller och sätt att agera beroende på kontext. Även Giddens tankar om problematiken kring högteknologins framfart i den postmoderna världen skildras. Efter teoripresentationen följer en text som knyter samman teorierna, häri belyses även likheter och skillnader mellan teorierna.

Metodavsnittet behandlar den kvalitativa forskningsansatsen, häri presenteras metodval, tillvägagångssätt samt metoddiskussion. Därefter återfinns studiens empiriska resultat vilket följs av en analys och diskussion av fenomenet, där uppsatsens olika delar knyts samman till en helhet.

3. Problemformulering, syfte och frågeställning

Under senare år har, genom Internet, en radikal förändring skett i barn och ungdomars kulturella och sociala miljö. Den virtuella världen har blivit en arena för kommunikation och interaktion mellan individer. De flesta hushåll som inkluderas av barn och ungdomar innehar idag en dator med Internetuppkoppling, vilket är positivt i den bemärkelse att det medför möjligheter till informationssökande, global kommunikation och skapande av nya kontakter. Men Internet är även en arena där barn och ungdomar utsätts för en sexuellt förknippad hotbild med faror som gestaltas på flertalet skilda sätt. Den kroppslöshet som infinner sig vid flanering på Internet blottlägger och frambringar en marknad där en del människor med diverse sexuella böjelser utbyter bilder, filmer och knyter kontakter. Således har Internet, för vissa individer blivit en sexmarknad där vuxna drar nytta av sin överordnade position och utnyttjar barn och ungdomar. Så länge det finns en efterfrågan och en marknad tror vi att barn och ungdomar kommer att utnyttjas och utsättas för fortsatta övergrepp och exponering i denna högteknologiska miljö.

Syftet med studien är att belysa barn och ungdomars utsatthet i form av sexuell exploatering⁶ och exponering⁷ vid flanering och interaktion på Internet. Vilka former av sexuell exploatering och exponering förekommer och vilka blir konsekvenserna för de utsatta barnen och ungdomarna, är frågor som kommer att behandlas i detta arbete.

⁶ Med sexuell exploatering avses vilka former av sexuella hotbilder som barn och ungdomar riskerar att utsättas för vid interaktion på Internet.

⁷ Sexuell exponering handlar i detta arbete, främst om avklädda bilder/filmer.

4. Bakgrund

I följande text presenteras delar ur en rapport titulerad "Bortom all tolerans", skriven av barnpornografiexperten Per-Erik Åström, Rädda Barnen, år 2004. Åströms arbete skildrar bland annat barnpornografins spridning och trafik över Internet. Vi har även tagit del av Rädda Barnens hemsida där Åström bland annat berättar om barn och ungdomar som mot betalning utför sexuella tjänster på Internet. Även David Lagerlöf, ECPAT, medverkar under rubriken "Barnet på bilden", där han framställer barn och ungdomars utsatthet i den virtuella världen.

Åströms rapport innehåller även en beskrivning av en pedofils karaktärsdrag (se rubrik 4.2), samt en redogörelse av Rädda Barnens arbete mot barnpornografen (se rubrik 4.3).

Under rubrik 4.4 redogörs för de erfarenheter som kunniga personer inom olika organisationer och myndigheter har att förmedla om barn och ungdomars Internetvanor. Dessa personer bjöds av IT-kommissionen och våldsskildringsrådet in till ett kunskapsseminarium om barn och ungdomars Internetvanor. Seminariets innehåll sammanställdes till en publikation. Vad som är viktigt att ha i åtanke under läsningen är att seminariet hölls för tre år sedan vilket innebär att siffror och andra förhållanden med största sannolikhet har förändrats.

4.1 Barnet på bilden

Så sent som år 1999 fick Sverige en heltäckande lagstiftning inom barnpornografiområdet. Innan dess var det visserligen förbjudet att producera och massdistribuera barnpornografiskt material. Det var dock tillåtet att inneha barnpornografi för eget bruk. Rädda Barnens arbete med att få till stånd en lagändring tog lång tid eftersom barnpornografiskt innehav var skyddat av svenska grundlagen, i yttrande- och tryckfrihetsgrundlagen. Det har emellertid skett en lagändring och idag är det enligt svensk lag, förbjudet att inneha, producera och distribuera barnpornografi, vilket kallas för artsbrott.

Barnpornografi sprids uteslutande via Internet, som har blivit en global marknad för handel av barnpornografiskt material, enligt Åström. Det handlar om hundratusentals bilder och filmer av orala, vaginala och anala våldtäkter av barn. Bilderna byts i hemliga nätverk via Internets olika webbplatser i så kallade nyhetsgrupper⁸, genom filbytarprogram och e-post. Marknaden är global och trots att polisen gjort banbrytande brottsbekämpningar fortsätter barnpornografispridningen över Internet. Enligt en forskning vid Cork University på Irland beräknas fyra till fem nya barn att dras in i barnpornografiska sammanhang varje vecka och sammanlagt berörs tusentals barn.

I de flesta fall vet inte polisen vem barnet på bilden är, men Åström hävdar att det är av största vikt att barnet identifieras för att minska risken för fortsatta övergrepp.

I samband med barnpornografiska bilder med utnyttjade barn på Internet, växer nya frågeställningar kring den hänsynslösa hantering som barnen underkastas.

Idag finns det, enligt Åström inte tillräcklig praxis, rutiner, kunskaper och erfarenheter att luta sig emot för att kunna sätta barnet på bilden i centrum. De pornografiskt exploaterade barnen utsätts för ytterligare ett trauma utöver själva övergreppet, på grund av att fotot eller filmen på övergreppet aldrig försvinner från marknaden. Blotta vetskapen om materialets existens riskerar att ytterligare traumatisera det redan utsatta barnet. Åström anser således att övergreppen fortgår så länge bilderna finns i etern.

⁸ Nyhetsgrupper/Newsgrups kan liknas vid öppna e-postlistor eller anslagstavlor där vem som helst kan delta, varje meddelande som skickas kan läsas av samtliga deltagare och det är enkelt att bifoga exempelvis bilder eller filmer. Nyhetsgrupper på Internet räknas till hundratusentals varav många av dem förekommer frekvent i barnpornografen (www.rb.se).

Interpol⁹ lyckades år 2004, identifiera ungefär 260 av de uppskattningsvis 20 000 barn som de påträffats i barnpornografiska sammanhang, men mörkertalet anses vara stort. Samma år hade rikskriminalpolisen kännedom om 110 svenska barn som dokumenterats under pågående sexuella övergrepp. För bara några år sedan kunde de räknas på en hand, vilket visar på en anmärkningsvärd och oönskad statistisk utveckling (Åström, 2004).

Åström beskriver på Rädda Barnens hemsida, ett annat ökande problem i samband med ungas utsatthet på Internet. Han hävdar att det blir allt vanligare att ungdomar lägger ut avklädda bilder, filmer varandras sexliv och dras med i sexchattar med äldre män. Han säger att ungdomarna tror att de har kontroll, men framhåller att de inte ser riskerna eller förstår att deras värderingar och beteenden kan få konsekvenser. Han menar vidare, att uppbringelsen av problemet ligger i att ungdomarna vill bli sedda och få uppmärksamhet. Åström uppger att det finns ungefär 400-500 män som aktivt söker kontakt med barn och ungdomar via Internet. De här männen lägger ner mycket tid på Nätet och är duktiga på ungas språk, intressen och vanor. De utnyttjar barn och ungdomars osäkerhet och behov av uppmärksamhet genom att inta en förförande och till synes positiv roll. Kontakten kan inledas med positiva, uppmuntrande kommentarer om den unges utseende, för att sedan driva kontakten vidare genom att exempelvis erbjuda pengar på mobilkontot för uppvisande av bröstet i webbkameran. En studie har visat att 1,4 procent av Sveriges 15- och 16-åringar har gått så långt att de fått betalt för sex, vilket innebär 5000 av den åldersgruppen i prostitution. Ungdomarna lever farligare än de tror, hävdar Åström och fortsätter med orden:

De tror att de kan lägga ut en avklädd bild för att sedan ta bort den, de inser inte att bilder kopieras och sprids vidare. Vi får inte abdikera och skylla på att vi inte hänger med, de kan tekniken men vi måste ge dem etiken (www.rb.se, 2006)

Citatet speglar barn och ungdomars naiva inställning till Internet och dess fällor och återigen poängteras vikten av engagerade och delaktiga vuxna (Åström, 2006).

Även David Lagerlöf, ECPAT påpekar riskerna med att lägga ut bilder på Internet. Han understryker att bilderna inte går att ta bort och att de därför riskerar att cirkulera på Nätet för evigt. Riktigt allvarligt är det enligt författaren, då barn och ungdomar lägger ut lättklädda bilder på sig själva, på populära chattsidor, där de poängbedöms efter utseende. Lagerlöf beskriver att i regel gäller, ju mer avklädd, desto högre poäng. De avklädda bilderna på barnen och ungdomarna riskerar sedermera att hamna på diverse porrsidor, avslutar Lagerlöf (Lagerlöf, 2005).

Med Åströms ovannämnda resonemang i åtanke, om barn och ungdomars behov av att bli sedda och få bekräftelse kan generera i en förståelse till att en del barn och ungdomar lägger ut bilder på sig själva, trots den moraliskt oriktiga handlingen.

4.2 Individen bakom Nätpedofilen

Åström ställer sig frågande till varför någon utvecklar ett sexuellt intresse för barn och vilken roll barnpornografien spelar för en person med en sexuell dragning till minderåriga. Han refererar till den Amerikanska diagnosmanualen DSM-IV¹⁰, som beskriver några av de kriterier vilka ska uppfyllas för att betraktas som en pedofil:

Personen skall under minst sex månader haft upprepade, intensiva, sexuellt upphetsande fantasier, haft sexuella driftsimpuler eller utövat beteenden som

⁹ Internationell kriminalpolisorganisation för internationellt polissamarbete under nationella lagar, bildat 1923 (www.ne.se).

¹⁰ Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, ett Amerikanskt system för diagnos och klassifikation av psykiska störningar (www.ne.se).

involverat ett eller flera barn som inte puberterat (vanligtvis under 13 år). Fantasierna, sexualdriften eller beteendena medför påtagliga besvär för personen att fungera socialt. Personen i fråga är minst 16 år och minst fem år äldre än det barn som är föremål för hans sexuella fantasier och/eller för hans sexuella handlingar (Åström, 2004, s.17).

Citatet beskriver en pedofils karaktärsdrag och enligt flera undersökningar är det barnets outvecklade kroppsform som attraherar pedofilen. Det kan även röra sig om en avsky och rädsla för den vuxna kvinnans kropp. Något som bör nämnas i sammanhanget är att pedofilens intresse för barn inte enbart är sexuellt förknippat, utan även socialt, då de trivs att umgås med barn, skriver Åström. Många pedofiler ägnar mycket tid åt att fantisera om övergrepp och det är här som bilden av det sexuellt exploaterade barnet spelar en viktig roll, det vill säga barnpornografen.

Att vara pedofil är en ensam tillvaro där mötet med andra likasinnade, via Internet erbjuder en befrielse ur den egna isoleringen. Dessa möten innebär, i praktiken att de byter barnpornografiska bilder och filmer och även delger varandra verkliga eller påstådda övergreppserfarenheter och fantasier. Den här kontakten skapar, för pedofilen, en förhöjd risk för att upptäckas men även en ökad acceptans för egna övergrepp. Det finns även exempel på pedofiler som med hjälp av Internet börjat samla och distribuera barnpornografi och därmed avhållit sig från egna övergrepp. Åström skriver att medelåldern på nätpedofilen i Sverige är 36 år och det är inte ovanligt att han begår sexualbrott mot barn i den egna familjen eller i sin bekantskapskrets. Pedofilen är en samlare av barnpornografi och han sprider materialet vidare på sin främsta arena, Internet (Åström, 2004).

4.3 Rädda Barnens arbete mot barnpornografen

På Rädda Barnens Hotline¹¹ finns möjligheten att tala om när, hur och under vilka omständigheter användarna kommit i kontakt med barnpornografi. Då hemsidan startade fanns ytterst lite erfarenhet inom området, men den mediala uppmärksamheten ledde till en anstormning av tips från pojkar, flickor, föräldrar, lärare och socialarbetare, för att nämna några. Generellt är det svårt att hantera fall som rör barnpornografi, vilket medför att de utsatta ofta faller utanför det samhälleliga skyddsnätet. Internet, barns utsatthet och barnpornografi är en fråga som berör, men något som samhället i stort, har svårt att hantera, enligt Åström.

I rapporten skildrar Åström Internets struktur, vilken beskrivs som icke-hierarkisk till sin karaktär. Det innebär att vem som helst kan kommunicera med varje användare av Internet, en kommunikationsform som således är fullständigt gränsöverskridande. En lokal koppling som ger tillgång till en global arena, där initiativet och ansvaret för innehåll och kommunikation vilar på den enskilda användaren. Idag (observera att rapporten skrevs för två år sedan) beräknas 80 procent av de svenska hushållen ha tillgång till Internet, utöver detta tillkommer även Internets utbredning i skola och arbetsliv. Dessa faktorer innebär en teknisk förändring i våra vardagsliv och det finns inga tecken på att den här utvecklingen ska stanna av, skriver Åström. Statliga och kommunala pengar har under de senaste åren, använts för att skapa bredbandsanslutningar för Sveriges invånare, men ingen står som ägare för Internet. Kontentan av detta fenomen blir att teknik- och innehållsleverantörer, stora som små, lagliga

¹¹ Rädda Barnens Hotline syftar främst till att stoppa och störa trafiken med barnpornografi på Internet och att skaffa tillräckligt med kunskap för att åstadkomma bestående förändringar av barns villkor i Internetmiljön. Hotline Sverige, samarbetar med 18 aktiva Hotlines från andra länder och verkar under samlingsnamnet INHOPE. Syftet med samarbetet är att utbyta tekniska expertkunskaper och erfarenheter samt förmedla information och rapporter länderna emellan. Samverkan skall även fungera som ett stöd vid etablerandet av nya Hotlines.

som olagliga, spelar och agerar på samma arena. En arena där alla agerar utifrån egna förutsättningar, behov och mål. Åström liknar Internets allmänna tillstånd vid ett slagfält, en värld vars avsikter inte alltid är goda och som inte kan garantera trygghet för någon, allra minst för barn och ungdomar.

Ansvar för att bekämpa barnpornografin och den brottslighet den utgör på Internet, vilar främst på polisen, men alla kan bidra med att lämna information och tips. Rädda Barnens Hotline har bidragit med kvalificerad information och tips som har hjälpt polisen i arbetet mot barnpornografin. Rädda Barnen har fått djupgående kunskaper om barnpornografi och barns och ungas utsatthet på Internet, genom bildandet av Hotline. En bitter insikt Rädda Barnen erfarit i samband med sitt arbete mot barnpornografin, är att brotten inte tenderar att minska i omfång, utan tvärtom öka. Åström menar att det enda som skulle kunna generera i en förändring är ökade polisära resurser. Idag ges utbildning på polishögskolorna i kvalificerad IT-spaning och IT-brottsbekämpning, vilket förhoppningsvis är ett led i rätt riktning mot en förändring. En global brottslighet av denna form är svårbekämpad. Sveriges insatser och lagstiftningar gäller inte i resten av världen vilket gör att brotten kan fortgå (Åström, 2004).

4.4 Barnens nät – Nätets barn

Våldsskildringsrådet¹² har i samband med ett kunskapsseminarium sammanställt en skrift vid namn, ”Barnens nät-Nätets barn”, som syftar till att öka kunskapen om vad barn och ungdomar kan möta på Internet. Den åsyftar även att skapa åtgärder för att ge barn och ungdomar en säkrare Internetanvändning. Skriften bygger på en bandupptagning av ett kunskapsseminarium som IT-kommissionen och våldsskildringsrådet arrangerade tillsammans, år 2003. Seminariet bestod av forskare, yrkeskunniga, en ungdomspanel samt experter och publik. Seminariet vände sig i första hand till alla som i sitt arbete eller vardagsliv kommer i kontakt med frågor som rör barn och ungdomars Internetanvändning.

Ulrika Sjöberg var en av de inbjudna talarna till seminariet. Hon är lektor i medie- och kommunikationsvetenskap vid högskolan i Halmstad. Sjöberg har författat en doktorsavhandling, Screen Rites, som handlar om barn och ungdomars användande av datorspel, Internet och TV i vardagen. Hon menar att Internet för barn och ungdomar utgör en ny möjlighet att experimentera med sin identitet, där de utnyttjar anonymiteten till att vara något de inte är och att leva ut sina drömmar och fantasier. Hon skriver vidare att detta fenomen inte är något nytt, förr ringde barn och ungdomar till heta linjen för att leka med roller, idag är det chatten.

Medieforskaren Taran Björnstad och psykologen Tom Ellingsen har genomfört en kvalitativ studie om ungdomars Internetvanor som heter ”nettsvermere” (nätsvärmare), vilken bygger på djupintervjuer med 40 ungdomar mellan 12 och 15 år. Björnstad menar att ungdomar inte samtalar om hur de använder Internet, med undantag från pojkar som då diskuterar porrsidor. Att flörta är ett centralt inslag på chatsidor och fungerar för många ungdomar som en möjlighet att testa gränser. Ungdomarna talar om en virtuell värld, en värld som bara existerar på Nätet, där en lögn inte ses på samma sätt som i den verkliga världen. Björnstad såg också tydliga könsskillnader då det gällde kontroversiellt material på Internet, såsom pornografi och våld, vilket nyttjades mer av pojkarna och i stort sett inte alls intresserade flickorna. Björnstad liknar detta vid någon form av mandomsprov, en entrébiljett till pojkulturen.

¹² Våldsskildringsrådet, som startade år 1990 har i uppdrag att verka mot skadliga våldsskildringar. Detta sker genom att informera och utbilda involverade personer för hur ökad säkerhet i media, kabel-TV, datorspel och Internet skall uppnås. Länder som Sverige, Norge, Danmark, Island och Irland ingår i EU-projektet. Målgrupperna för projektet är barn, ungdomar, föräldrar, lärare och massmedia. Projektet handlar om attityder, kunskaper, användningsmönster och informationsbehov när det gäller barn, ungdomar och Internet.

Pornografi är något varje Internetanvändare ofrivilligt kan mötas av via reklamslag på Internet, menar Björnstad och Ellingsen. Författarna upptäckte dock att ungdomarnas möte med pornografin på Internet vanligtvis utgjordes av en aktiv handling, det vill säga, att de själva sökte upp dessa sidor. Det är enkelt att söka efter pornografiskt material på Nätet, vilket förklaras genom det enorma utbudet. Pojkarna i studien menade att eftersom utbudet är så stort, måste det betyda att vuxna använder det hela tiden. På så sätt legitimeras det pornografiska materialet på Internet, av pojkarna. De menar också att fördelarna med pornografi på Nätet är att det är gratis och anonymt, då de slipper köpa porrtidningar och därmed, öppet visa, att de är intresserade av pornografi. Internet verkar, enligt Björnstad vara den plats där ungdomar lär sig mest om sexualitet, men poängterar att det inte är den mest lämpliga kunskapen. Björnstad citerar en 12-årig pojke som sagt:

Jag har sett sånt som jag inte tycker är ok... Djurporr, det är i alla fall äckligt. Fast djuren är söta. Jag skulle inte ha sett det... Jag har ju själv undulat och marsvin (Barnens nät-Nätets barn, 2003, s. 26).

Ett citat av detta slag visar hur barn kan komma i kontakt med olämpligt material, vid flanerande på Internet. Slutligen poängterar författarna vikten av de vuxnas ansvar i ungdomarnas Internetanvändning. Vuxna måste skaffa sig mer kunskap om Internet, även om de vuxna inte har den tekniska kompetensen så besitter de ändå livserfarenheten, vilken är viktig att bära med sig.

Johan Forsberg, informationsansvarig på Lunarstorm¹³ kan hjälpa oss att få en miljöbeskrivning av en chatsida. Forsberg menar, att kommunikation utgör en stor och viktig del av ungdomars vardag. Varje medlem på Lunarstorm har ett eget ”krypin”¹⁴ och i genomsnitt besöks communityn av 350 000 medlemmar per dag.

Enligt Forsberg är säkerheten på Lunarstorm ett prioriterat område vilket innebär att all personal får utbildning på deras säkerhetsmanual, sju anställda arbetar heltid med säkerhetsfrågor. Varje dag granskas ungefär 5000 bilder som publiceras av medlemmarna och det görs även stickprov. De har ett nära samarbete med Rädda Barnens Hotline och Rikskriminalpolisen när det gäller säkerhetsfrågor.

Kommunikationen på Internet ser Forsberg som ett paradigmskifte då han menar att vi idag går från monologer (exempelvis TV) till dialoger, där interaktionen och räckvidden går hand i hand och skapar ett nytt kommunikationssamhälle. I likhet med Björnstrand och Ellingsen väddar han till de vuxna att ge sig ut i detta nya kommunikationssamhälle för att bekanta sig med ungdomarnas miljö.

På seminariet medverkade även sex ungdomar, tre pojkar och tre flickor, i en panel för att diskutera sina Internetvanor. En av deltagarna menade, att en åldersgräns på 15 år borde införas vid chattande eftersom de yngre inte tänker på vilka konsekvenserna kan bli av oförsiktigt användande. Skillnaden mellan Lunarstorm och MSN menar ungdomarna, är anonymiteten. På MSN är det möjligt att blockera¹⁵ personer man inte vill tala med, men på Lunarstorm känner de sig mer iakttagna i och med sitt ”krypin”. Ungdomarnas råd till föräldrarna är att informera sina barn om att inte lämna ut namn, adress och telefonnummer samt att inte bestämma träff med okända personer som de kommit i kontakt med på Internet.

Cecilia von Feilitzen är lektor vid Södertörns högskola och en av Sveriges främsta forskare inom medieväldets påverkan på barn och ungdomar. Hon säger att sex och pornografi, på Internet, är lättåtkomligt och det är även vanligt att ofrivilligt stöta på den

¹³ En populär ungdomscommunity

¹⁴ En presentationssida av sig själv, där många av ungdomarna lägger in ett fotografi och en berättelse om vem man är som person (våldsskildringsrådets skrift nr 29, 2003).

¹⁵ Neka inträde till kommunikation

formen av material. Även hårdporr är lätt att hitta, däremot våldspornografi som är olagligt, är något svårare att stöta på ofrivilligt, men skapar ett stort problem för de kvinnor och barn som är de faktiska offren för våldspornografen, säger Feilitzen.

I diskussionen som följer säger en av deltagarna i panelen att, det mest avskräckande med Internet är barnpornografins flöde. Det handlar inte bara om ett informationsflöde utan om barn som faktiskt blir utnyttjade. Polisen borde ha mer resurser för att bedriva spaningsverksamhet efter pedofilligor. Debattören menar, att Internet har gjort det lättare att hitta pedofiler samtidigt som det innebär att det är lättare för dem att sprida sitt material.

Anna Toss är grundare och chefredaktör för Föräldrarnätet och Barnens Internet som är två chattsidor där barn och föräldrar kan kommunicera med varandra. Hon säger att interaktiviteten och erfarenhetsutbytet är en av de stora fördelarna med Internet. I en enkät som gjordes med 500 barn mellan 9 och 16 år svarade en av tre att de upplevt något obehagligt på Internet, varav vart tredje barn inte hade berättat för sina föräldrar om upplevelsen. De allra flesta kände obehag då de hamnade i oförutsedda situationer som de inte vet hur de ska ta sig ur, eller vilka konsekvenserna blir. Toss hävdar att många människor inte tror att de kan ta skada då chatt ej pågår i verkligheten, i ett fysiskt rum. Hon menar att det inte är ovanligt att barn och ungdomar drabbas av själsliga skador i form av mardrömmar och oro för något som hänt på chatten. Toss uppmanar alla föräldrar att skaffa sig ett "krypin" på Lunarstorm, en egen MSN Messenger-identitet¹⁶ för att se vad deras barn gör på Internet (våldsskildringsrådets skriftserie, nr 29, år 2003).

5. Tidigare forskning - Internet som kontaktarena

I följande avsnitt är syftet att redogöra för tidigare forskning som utförts inom vårt valda problemområde. Då ämnet är relativt utforskat har det varit svårt att finna forskning som direkt kan kopplas till barn och ungas utsatthet på Internet.

Lotta Nilsson, verksam inom Brottsförebyggande rådet (BRÅ), har på uppdrag av "Utredningen för kunskap om sexuellt exploaterade barn i Sverige" (Dir.2003:54) genomfört en studie i syfte att öka kunskapen kring brott av denna karaktär.

Studien innefattar olika former av sexuell exploatering, såsom sexuella övergrepp mot barn som dokumenterats, barnpornografiska bilder, barn och ungdomar som erhållit ersättning (som pengar, alkohol, mobiltelefon) i utbyte mot sexuella tjänster eller att en annan person uppbär ersättning för att utnyttja ett barn. Resultatet visar att dokumentation av något slag, är den vanligaste formen av sexuell exploatering av barn och ungdomar.

Författaren har granskat relationen mellan gärningsmännen och deras offer, det vill säga gärningsmannens strategi för att få kontakt med och tillgång till barnet. Relationskategorin "bekant till barnet" är vanligast förekommande, medan kategorierna "inom familjen" och "genom Internet" återfinns på en delad andraplats. Nilsson hävdar, att Internet har skapat nya förutsättningar för gärningsmän att etablera kontakter med barn/ungdomar, i en miljö där vuxna inte har uppsikt över dem. Vidare skriver hon att kommunikationen kan äga rum under en relativt lång tid, vilket innebär att gärningsmannen har möjlighet att manipulera sitt offer och därmed frambringa ett förtroende, med ibland starka känslomässiga band. Genom sin manipulativa strategi över tid, skapar förövaren förutsättningar för möte i det verkliga livet. Studien exemplifierar 12 fall där gärningsmannen fått kontakt med barn och ungdomar via Internet. Samtliga av offren är flickor, mellan 11 och 17 år, varav fyra av dem är minderåriga, det vill säga under 15 år. Två av de minderåriga flickorna har utsatts för grovt sexuellt utnyttjande av en och samma man, vid olika tillfällen. Nilsson skriver vidare att mannen som är lärare, via chattandet har manipulerat flickorna och frambringat ett känslomässigt beroende.

¹⁶ En form av medlemskap, med möjlighet att chatta på MSN

När han sedan bestämt träff med dem har han utnyttjat dem sexuellt, men även bundit och fotograferat dem.

Även de två andra minderåriga flickorna har utsatts för sexuellt utnyttjande, varav en grovt av en man, som enligt domen är dokumenterat psykiskt störd och ägnar mycket tid till att chatta med flickor och vuxna kvinnor.

Fem av de övriga flickorna (16-17 år), figurerar i ett mål som rör inspelning av porrfilm. Gärningsmannen har fått kontakt med flickorna via Internet, där han efterlyst flickor som är intresserade av att medverka i erotiska och pornografiska filmer mot ersättning. Gärningsmannen har sedan bestämt träff med flickorna på ett hotell, där inspelningen har ägt rum.

Vidare skriver Nilsson att ytterligare två flickor, genom chatt har kommit överens med män om att ha sexuellt umgänge, mot pengar i ersättning i det ena fallet och mot alkohol i det andra. I det senare fallet har flickan och gärningsmannen vid tre olika tillfällen haft samlag, varpå flickan fått alkohol i utbyte mot sexuellt umgänge.

Avslutningsvis skildrar Nilsson ett fall där en flicka under ett halvårs tid chattat med en man i 30-års åldern, men som anlade en falsk identitet och utgav sig för att vara tonåring.

Vad gäller barnpornografibrott är det, enligt skribenten relevant att studera dessa ur ett vidare perspektiv, och inte enbart fokusera på de brott som handlar om bilder. Genom innehav, överlåtelse och spridning av barnpornografi upprätthålls och ökar efterfrågan vilket i sin tur kan medföra att fler barn utsätts för sexuella övergrepp. I dessa fall betraktas gärningsmännen som indirekta förövare.

Nilsson skriver vidare att det inte är alla personer som får en fällande dom, för någon form av hantering av barnpornografi, som begår sexuella övergrepp mot barn. På grund av avvikande resultat från olika undersökningar är det oklart hur stor andel det rör sig om.

I rapporten redogör hon dessutom för tre hypoteser ställda kring sambandet mellan barnpornografi och sexuella övergrepp mot barn, bland pedofiler. Den första hypotesen handlar om att Internets stora utbud av barnpornografi kan leda till att pedofiler utvecklar ett ökat sexuellt intresse för barn, det vill säga, deras sexuella motivation ökar. Den andra hypotesen handlar om att pedofilens sexuella impuls kontroll sänks i takt med deras nyttjande av barnpornografiskt material, vilket kan medföra ett gränsöverskridande. Den tredje och sista hypotesen innebär att pedofilen använder sig av barnpornografiskt material som medel för att bryta barnets motstånd i sitt försök att förföra barnet. Nilsson påpekar att kopplingen mellan barnpornografi och sexuella övergrepp mot barn är tydlig i vissa delar av det kartlagda materialet. Hon nämner de fall då gärningsmän begår sexuella övergrepp mot barn, och även dokumenterar oförrätten. I detta sammanhang omnämns även den tekniska utvecklingen, då Internet har skapat nya förutsättningar för denna typ av brott. Ett filmat övergrepp kan spridas till människor över hela världen, i samma stund som det begås. Det återfinns även mer indirekta kopplingar, då gärningsmännen dels är skyldiga till barnpornografibrott (innehav, överlåtelse, spridning), dels begår övergrepp, men som inte dokumenterar de egna övergreppen. Med avseende på den tredje hypotesen, som behandlade huruvida pedofiler använder barnpornografi för att "bryta barnets motstånd", förekommer fall där gärningsmannen visat barnpornografiska bilder för barnen, för att legitimera övergreppen.

Nilsson exemplifierar en beskrivning av pedofilers konsumtion, och/eller förhållande till barnpornografi. Vissa gärningsmän hävdar att de har kommit över bilder på Internet och sparat dem, för att sedermera göra en anmälan och på så sätt hjälpa polisen i dess arbete. Andra menar att de har "halkat" in i det, då de av en slump stött på barnpornografiskt material på Internet. Det var inget aktivt val eller sökande i begynnelsen, men nyfikenheten och spänningen i det tabubelagda och förbjudna bidrog till det avvikande beteendet. Det finns även gärningsmän som beskriver att det har skett en upptrappning i deras konsumtion. Det började i begränsad skala, men sedan har samlandet eskalerat till en stor omfattning av bilder

och filmer. Många av männen, har enligt Nilsson från början konsumerat poseringsbilder av tonåringar, men då de kommit i kontakt med andra typer av bilder har detta frambringat ett intresse för faktiska övergrepp, och övergrepp på ibland mycket små barn. Upptrappningen av konsumtionen av barnpornografi framställs som ett slags missbruk eller tvång hos vissa gärningsmän. De finns även män som via chatt nyttjar barnpornografiskt material i en form av rollspel med andra deltagare, som ett inslag i sina sexuella fantasier. Författaren berättar vidare om gärningsmän, som i tingsrätten gör gällande att konsumeringen av barnpornografi har blivit en sport, som går ut på att hitta bilder med mycket grova övergrepp, som ibland även inkluderar andra former av våld och tortyr av barn.

Nilsson avslutar med att brott av denna karaktär har mycket speciella drag, då kränkningen av barnet ej upphör även om brottet uppdagas. De bilder eller filmer som florerar världen över på Internet, finns tillgängliga för oräkneliga personer och för oöverskådlig tid (Nilsson, 2003).

Att Internet fungerar som en kontaktarena för pedofiler för att få tillgång till ett barn, är något som även Sherry Turkle, amerikansk sociolog och psykolog skildrar i sin publikation, *leva.online*. Turkle hävdar att det inte råder något tvivel om att Internet, liksom andra miljöer där barn samlas såsom lekplatser och affärscentra är en plats där barn kan bli utnyttjade eller psykiskt skadade av vuxna. I likhet med bland annat Lagerlöf (se inledning) och Toss (se rubrik 4.4) poängterar Turkle vikten av föräldrars delaktighet och insyn i sina barns Internetanvändande. Hon menar att föräldrarna inte behöver vara tekniska experter, men att de bör vara delaktiga och utforma grundläggande säkerhetsregler. De barn som klarar sig bäst efter en otäck upplevelse på Internet som exempelvis trakasserier eller skamliga förslag är enligt Turkle, de som kan prata om det, med sina föräldrar. Det är viktigt att det utsatta barnet får prata med en vuxen som de kan lita på, utan att känna skam eller frukta att bli kritiserade för sitt handlande och sin oförsiktighet (Turkle, 1997).

6. Teori

Teorier kan beskrivas som en ordnad helhet av vetenskapliga antaganden och slutsatser, som hjälper oss att förstå sammanhang och förklara sociala förhållanden. Teorier ger oss en möjlighet att betrakta verkligheten på nya sätt och kan användas som tolkningsramar och som utgångspunkter för empiriska studier (Brante, Andersen, Korsnes, 2003).

6.1 Teorival

Vår utgångspunkt i teorivalet till denna studie, är våra tankar kring att det i möten med andra människor förekommer ett visst ansvar för hur vi beter oss gentemot varandra. Det finns oskrivna regler för hur vi bemöter andra individer, hur vi talar med varandra och så vidare. Hur vi handlar och agerar i interaktionen med andra människor är något vi lär genom uppfostran och den socialisationsprocess som har sin början vid födelseögonblicket, för att fortgå livet igenom. Samspeletsformerna för kommunikation och interaktion skiljer sig åt i den virtuella världen, jämfört med traditionella face to face-möten, människor i emellan. Genom de nya kommunikationsmedierna är den sociala interaktionen separerad från fysiska platser, och individer kan mötas utan att dela tidsmässig och rumslig miljö. Avsaknad av rumslig närhet och synintryck via den medierade kommunikationen, frambringar möjligheter att forma nya identiteter och roller, utan risk att bli avslöjad. Det faktum att det, i den virtuella världen, går att gömma sig bakom ett "fiktivt själv", en uppdiaktad karaktär, där aktören själv formar spelreglerna tror vi kan vara en bakomliggande orsak till att barn och ungdomars utsatthet på Internet förefaller vara ett utbrett fenomen. Vi har därför i vår studie valt att utgå från teoretiska förklaringsmodeller som belyser interaktionen på Internet, kopplat till aspekter som identitet, roller, anonymitet, kroppslöshet och teknologins framfart. Vår förhoppning är att teorierna ska hjälpa oss att analysera och tolka interaktionen och kommunikationen över

Internet, samt att frambringa en djupare förståelse kring fenomenet, barn och ungdomars utsatthet på Internet.

I nedanstående text har vi för avsikt att presentera teoretiker som Sveningsson, Lövheim, Bergquist och Turkle, vilka behandlar identitetsbegreppets betydelse vid interaktion på Internet. Därefter följer en kortare redogörelse av Goffmans dramaturgiska teoriframställning. Teoripresentationen avslutas med Giddens resonemang kring modernitetens bieffekter.

6.2 Identitetens desintegration

Sveningsson, Lövheim och Bergquist menar, att kroppslösheten (avsaknad av syn och hörselintryck), vid kommunikationen på Internet, skapar frihet för användarna att presentera sig med valfri identitet. Användaridentiteten som människor anlägger på Internet kan vara uppdiiktad och falsk och inte alls överensstämmer med identiteten i livet utanför Nätet. Den kultur som växt fram på Internet uppvisar en acceptans gentemot att användarna experimenterar med sin identitet. Bland annat nämner författarna vidden av användandet av falska användarnamn i samband med inloggning på diverse chattkanaler. Uppfattningarna av vad som är etiskt korrekt går här isär, det som en individ ser som ett experiment kan av en annan uppfattas som bedrägeri.

Författarna skriver vidare att kroppslösheten medför möjligheter till att skapa maktstrukturer på Internet. Det faktum att Internet och världen utanför är geografiskt och socialt åtskilda får konsekvenser för vilka de reella effekterna blir. Anonymiteten som råder på Internet medför att individer som begår lagöverträde inte kan identifieras och de geografiska omständigheterna att de inte kan bestraffas på samma vis som utanför Nätet (Sveningsson, Lövheim, Bergquist, 2003).

Även Sherry Turkle, har fångats av att gestalta verkligheten bakom datorskärmens skimmer, där identitet och personliga egenskaper upplöses. Turkle hävdar att vissa individer skapar egna världar genom datorn, och att deras engagemang i de roller de spelar, förorsakar och utvecklar nya beteendemönster. Det förefaller som att livet i datorn blir verkligare och viktigare än livet utanför. Hon fortsätter med att hävda att i detta spel kan individen anamma sociala roller som uppfyller deras innersta fantasier, bryter mot konventioner samt utvecklar nya personlighetsdrag.

Enligt Turkle är datorn på ett plan ett redskap, för att bland annat söka information och kommunicera med andra, men den är även ett nytt medium som människan kan projicera sina idéer och fantasier på. Hon liknar datorn vid en spegel, som vi kan kliva igenom och interagera med andra människor som också har genomträngt spegelglaset. I den virtuella världen kan vi prata, utbyta idéer och föreställa personer som vi själva har skapat. Genom socialt samspel formas nya jag och personerna blir sina egna upphovsmän och regissörer. I sin studie presenterar Turkle ett citat som på ett målande sätt gestaltar och sammanfattar de identitetsbyggen som vissa individer genomgår för att skapa nya karaktärer på Internet:

Man kan vara vem man vill. Man kan omdefiniera sig själv totalt om man vill. Man kan vara av motsatt kön. Man kan vara mer pratsam. Man kan vara mindre pratsam. Vad som helst. Man kan vara vem som helst faktiskt, vem som helst man har kapacitet att vara [...] Det är lättare att förändra sättet på vilket människor uppfattar en, för allt de vet är vad man berättar för dem [...] (Turkle, 1997, s. 226).

Anonymitet av detta slag skapar enligt Turkle, utrymme för individer att uttrycka utforskade delar av sig själva och sina fantasier.

Turkle skriver vidare att från cirka 10-års åldern är onlineflörtande, hångel, petting och samlag en del av det sociala livet, i de kretsar där det finns datorer med Internetuppkoppling. Anonymiteten medför att barn och ungdomar tänjer på gränserna och uppvisar ett beteende

som de inte skulle ha begagnat vid interaktion i verkliga livet. En 12-årig flicka som Turkle har intervjuat uttryckte sina upplevelser, enligt följande:

Oftast är pojkarna äckliga. Eftersom man inte kan se dem tror de att de kan säga vad som helst. Men ibland så pratar vi bara, eller så pussas vi (virtuellt) och de frågar om de får röra ens bröst eller sticka in tungan i munnen på en (Turkle, s 280, 1997).

Vidare berättar samma flicka att hon har lärt sig mycket av sina sexuella aktiviteter på Internet, och då av äldre barn och ungdomar som hon inte skulle ha fått tillåtelse att umgås med i verkliga livet. På frågan om hon tror att hon någonsin har blivit kontaktad av någon vuxen person, svarar flickan först nekande, men tillägger sedan: *Numera säger jag ibland att jag är arton när jag är online, så om jag gör det oftare kommer det antagligen att hända.* Det sistnämnda citatet visar vilken naiv och godtrogen syn barn och ungdomar har på sin omgivning (Turkle, 1997).

Med barn och ungdomars godtrohet i åtanke samt kroppslöshetens möjligheter till att vara anonym och anlägga en falsk identitet ser vi riskerna för barn och ungdomarna att vistas i den virtuella världen. Barnen behöver inte befinna sig utomhus på en otrygg plats, för att utsättas för diverse faror. Genom de möjligheter som de tekniska kommunikationsmedierna frambringat, följer förövarna med barnen hem och befinner sig således i deras pojk- och flickrum.

6.3 Aktören i den bakre regionen

Goffman redogör för hur det sociala livet kan studeras och då framförallt det sociala liv som organiseras inom en social inrättnings fysiska gränser. Han utgår från teaterföreställningens perspektiv, vilken är av dramaturgisk art. Goffman betraktar individers beteende likt en teaterföreställning. Hans studie handlar om att belysa hur individer presenterar sig själva och sin aktivitet i vardagssituationer, hur individen styr och kontrollerar beskådarnas uppfattning om sig själv, vad individen kan och vad han/hon inte kan utträta under framträdandet. När en individ kommer i kontakt med andra individer försöker han skaffa upplysningar om den okända personens sociala och ekonomiska ställning, självuppfattning, attityd, kompetens, pålitlighet och så vidare. Dessa upplysningar bidrar till att definiera situationen och gör det således möjligt att veta vad som kan förväntas av personen, vilket även bidrar till en mer kontrollerad situation.

Goffman definierar framträdande som en samlad aktivitet hos en individ (aktör) vid ett speciellt tillfälle som på ett eller annat sätt tjänar till att påverka någon av åskådarna (publiken). I den vardagliga sociala interaktionen försöker individen styra och kontrollera de intryck som förmedlas till andra, vilket görs i likhet med skådespelaren som spelar en rollkaraktär inför en publik, som tillsammans utgör ett team, enligt Goffman. Begreppet team innebär att aktör och publik frambringat ett ömsesidigt beroende sinsemellan, där de genom samarbete, strävar efter att skapa en rutin. För att skapa detta band till publiken kan såväl aktören som publiken spela en roll under framträdandet. I de fall, där aktören försöker försköna sin position genom framträdandet, kallar Goffman för positiv idealisering. Han nämner även den cyniska aktören som styr sin publik för att uppnå sina egna syften, vilket kan innebära att aktören lurar publiken för att nå sitt mål. Rollerna som individer spelar kan således vara äkta eller tillgjorda beroende i vilken kontext hon befinner sig i.

Goffman menar att aktören utför sitt framträdande på en scen (främre regionen), inför publiken för att senare dra sig tillbaka, bakom kulisserna (bakre regionen) för att förbereda inför nästa föreställning. Den bakre regionen är den plats individen kan känna sig säker på att ingen från publiken får inträde till. Det är därmed i den bakre regionen individen kan "vara sig själv", enligt Goffmans dramaturgiska teori. Han hävdar att det är i den bakre regionen det

informella beteendet återfinns, vilket innebär ett öppet, ohämmat sätt att exempelvis tala om sex eller visa sina aggressioner. I den främre regionen råder ett mer formellt klimat där individen agerar enligt de normer som är socialt accepterade, ett näst intill motsatt beteende mot det som uppvisas i den bakre regionen.

Fasad är ytterligare ett begrepp Goffman använder sig av och fungerar som scenens rekvisita som är nödvändig för den mänskliga aktivitet som utspelas framför, bakom eller på scenen. Han delar in fasaden i två delar, inramning och personlig fasad. Det senare begreppet definieras som de detaljer som intimt identifierar aktören som exempelvis kläder, kön, ålder, utseende och hållning. Den personliga fasaden delas upp i uppträdande och manér, varpå uppträdandet refererar till de stimuli som för ögonblicket upplyser oss om aktörens sociala status. Manér refererar istället till de stimuli som för ögonblicket upplyser oss om vilken roll aktören kommer att spela i interaktionen, att låta sig styras eller styra. Inramningen i sin tur, handlar om den miljö som aktören agerar i. Rekvisitan i detta fall är platsbunden, och kan därmed inte börja agera förrän han/hon är på den situationsbundna platsen, vilket även innebär att aktören slutar agera så fort denne lämnar platsen (Goffman, 1994).

6.4 Modernitetens skuggsida

Giddens hävdar att vi idag lever i senmoderniteten, men börjar röra oss mot en postmodern epok. Han menar att det moderna samhället är av diskontinuerlig art eftersom samhället har kommit att bli mer av en global och dynamisk karaktär, då exempelvis teknologin påverkar människan i hög utsträckning. Giddens belyser de skuggsidor moderniteten har fört med sig under detta århundrade. Han talar om tre huvudkällor till modernitetens dynamik, vilka är åtskiljandet av tid och rum, utvecklandet av urbäddningsmekanismer och den reflexiva kunskapstilläggnelsen. Kontrollen av tiden och rummet, har inte längre någon betydelse, vi kan kommunicera med människor genom Internet, världen över. Detta innebär globala, snabba kontakter där face to face – mötet förloras, det innebär även en möjlighet att inta en falsk identitet, ett gränsöverskridande. Urbäddningsmekanismerna består av abstrakta system i form av symboliska medel¹⁷ och expertsystem¹⁸, vilket betyder att sociala verksamheter lyfts ut ur det lokala sammanhanget och återorganiserar sociala relationer över avståndet av tid och rum. Modernitetens reflexivitet handlar om produktion av systematisk kunskap vilket menas att det sociala livet dras bort från de fasta traditionerna. Individen förändrar sitt kunnande beroende på i vilken kontext hon befinner sig i. Dessa tre komponenter bidrar till en förklaring om varför livet i den moderna tidsepoken kan liknas vid Jagannath¹⁹. Giddens menar att färden med Jagannath inte är oangenäm utan kan tvärtom vara laddad med förhoppningsfulla antecipationer. Världens befolkning kommer dock inte att kunna kontrollera dess framfart eller resväg. Hur välkonstruerat ett system än är och hur kompetenta individerna förefaller vara är det ändå omöjligt att förutse följderna, menar Giddens.

Han behandlar även begreppet tillit som är förknippat med abstrakta system, det vill säga symboliska medel och expertsystem. Alla de vardagliga handlingar som utförs kan kopplas till abstrakta system, men de har trots allt vissa bieffekter och kan ge oavsedda följder. Tillit till abstrakta system är en förutsättning för avståndsskapande mellan tid och rum för de vida områden av trygghet i vardagslivet som den moderna världen erbjuder. Giddens hävdar att den grundläggande tilliten vilar i individens tidiga utvecklingsfas och syftar till att skapa en

¹⁷ Utbytesmedier som cirkulerar utan hänsyn till individ eller kontext, exempelvis pengar eller språk, ett begrepp som bygger på tillit (Giddens, 1996).

¹⁸ System som bygger på tekniska landvinningar och professionell expertis, handlar om tillit till andras kompetens (Giddens, 1996).

¹⁹ En skenande maskin med en enorm kraft som i viss mån kan styras kollektivt, men som dock hotar att skena bortom vår kontroll, den krossar den som står i vägen och kan även köra sönder sig själv. På hindi betyder Jagannath ”världens herre” och var en av Krishnas titlar.

stabil identitet och omgivning, vilket han benämner som den ontologiska tryggheten. Tillit bygger på ett ömsesidigt engagemang och ömsesidig respons till andra individer. En tilltro till en annan människas hederlighet, är primärkällan till känslan av egen integritet och autenticitet. Giddens menar att tillit på en personlig nivå blir en form av ett projekt som individerna måste arbeta med, vilket således kräver att individerna öppnar sig för varandra. Där tilliten inte kan kontrolleras måste den vinnas, vilket individer skapar med värme och öppenhet.

Tilliten till abstrakta system erbjuder i sin tur trygghet och pålitlighet i vardagslivet men kan dock inte bidra med den ömsesidighet eller intimitet som finns i ovan nämnda, personliga tillitsrelationer. Skillnaden i tillit mellan dessa båda är att vänskap sällan förknippas med tilliten till abstrakta system. Eftersom de abstrakta systemen utvecklas, blir tilliten till opersonliga principer och anonyma medmänniskor ofrånkomliga för den sociala tillvaron, enligt Giddens. De sociala element som utgjorde grundtilliten, var förr en del av vardagslivet, men börjar i dag, alltmer införlivas i de abstrakta systemen. Den här formen av opersonlig tillit skiljer sig från begreppet grundläggande tillit som redogjorts för ovan. Rutiner som struktureras av abstrakta system har en tom, omoralisk karaktär där det opersonliga alltmer börjar överskugga det personliga. Giddens hävdar att det personliga livets intimitet är tätt sammanflätat med de vidsträckta abstrakta systemen. Individen måste finna sin identitet bland alla de strategier och alternativ som de abstrakta systemen erbjuder. Individen måste också satsa på ett självförverkligande som ska skydda mot den farofyllda yttervärld som individen har föga makt över. Självförverkligandet ska också fungera som en positiv tillägnelse av det som globala inflytanden för med sig in i vardagslivet (Giddens, 1996).

6.5 Teoretisk diskussion och analys

Som vi omnämnde i inledningstexten till teoriavsnittet var vår avsikt att fokusera på teorier som kan kopplas till identitet och roller vid interaktion och kommunikation på Internet. Teoretikerna Sveningsson et al och Turkle har tagit fasta på identitetens betydelse vid kroppslös kommunikation. Vi anser att Giddens tankar om modernitetens framfart och dess konsekvenser för individen och samhället i stort, är ett bra komplement i detta sammanhang. Hans metafor om Jagannath får oss att se den framrusande samhällsutvecklingen både ur ett mikro- och makroperspektiv. Det var väl exempelvis ingen i datorernas begynnelsestid som kunde förutspå att Internet sedermera skulle fungera som ett verktyg, för att underlätta för pedofiler att utsätta barn och ungdomar för sexuell exponering och exploatering. Turkle skriver att datorn på ett plan, är ett hjälpmedel, vilket måste ses som riktigt, men i samband med författandet av denna uppsats har vi dessvärre blivit varse att datorns intrång i samhället även givit oönskade konsekvenser för barn och ungdomar. Giddens tankar kring modernitetens skuggsida och oförutsägbara framfart, anser vi således vara applicerbara på vårt ämnesområde. Likaledes är Giddens tillitsbegrepp gångbart i denna kontext, då den kroppslösa interaktionen på Internet förefaller präglas av falskhet och bedrägeri, vilket även Sveningsson et al hävdar.

Både Sveningsson et al och Turkle understryker att anonymiteten på Internet skapar frihet för användarna att anlägga en falsk identitet, och att de på Nätet lever ut fantasier och spelar olika roller. Goffman använder sig av fler begrepp i sitt teoribygge kring de olika roller individen begagnar i det sociala livet. Han talar om scenen som den främre regionen där aktören har ett formellt förhållningssätt, dit publiken har tillträde. I den bakre regionen, som Goffman benämner kuliss, är aktören sig själv, dit har inte någon obehörig tillträde. Det är i den bakre kulissen som aktören lever ut sina fantasier och spelar de roller som han/hon själv regisserat. För att göra en jämförelse med Sherry Turkles resonemang liknar hon datorn vid en spegel som användaren kan kliva igenom för att samspela med andra individer. Den

skådeplats Goffman benämner kuliss eller bakre regionen, liknar Turkle vid metaforen spegelglas.

Som vi tidigare omnämnt, talar Turkle om datorn som ett redskap. Goffman däremot använder begreppet fasad, som han hävdar fungerar som aktörens rekvisita. I detta sammanhang är datorn den fasad eller rekvisita som förövaren använder sig av i sin mänskliga aktivitet vid kommunikation och interaktion på Nätet.

Avslutningsvis kan vi konstatera att det finns flertalet liknelser men även en del skillnader i de olika teoretikernas resonemang. Den största skillnaden förefaller vara att Sveningsson et al, Turkle och Giddens teorier på något sätt inkluderas av teknikens intrång i samhället. Goffmans dramaturgiska teori är enligt oss, mer filosofisk till sin karaktär och inbegriper inte i dess ursprungliga mening, moderniteten och dess konsekvenser. Vi anser dock att teorin i allra högsta grad är användbar i detta sammanhang, då den belyser olika roller individen intar, beroende på vilken kontext han/hon befinner sig i, i den fysiska verkligheten eller i den virtuella världen.

I den slutliga analysen som presenteras under rubrik 9, finner läsaren en utförligare redogörelse kring teoriernas kopplingar till barn och ungdomars utsatthet på Internet.

7. Metod

Metoddelen inleds med en beskrivning och motivering av vårt metodval, vilket länkas samman med en teoripresentation av den kvalitativa metoden, då vår studie utgörs av ett kvalitativt angreppssätt. I nästkommande del redogörs vårt tillvägagångssätt i samband med de empiriska studierna, vilket följs av en metoddiskussion.

7.1 Kvalitativt metodval

Motivet till att vi har valt ett kvalitativt angreppssätt till vår studie är att vårt kunskapsintresse vilar på att nå en fördjupad förståelse, av barn och ungdomars utsatthet i den virtuella världen. Vi vill erhålla en helhetsbild genom att belysa deras utsatthet, konsekvenser av utsattheten, upplevelser och känslor, därför ansågs den kvalitativa metoden vara lämpligast. Det här är aspekter som enligt, Holme, Krohn-Solvang (1997) är karaktäristiska drag vid kvalitativ forskning. Genom att vi begagnar ett kvalitativt angreppssätt är det möjligt att nå en tillförlitlig återgivning av verkligheten bakom barn och ungdomars utsatthet på Internet. Denna kunskap erhåller vi genom att betrakta och synliggöra deras Internetanvändande. Inom kvalitativ forskning vilar forskarens intresse enligt Holme, Krohn-Solvang (1997) på att nå kunskap om undersökningspersonen livsvärld och situation. Denna kunskap åstadkoms genom att ta del av tidigare publicerat material som rör vårt uppsatsämne samt genom den närhet som uppnås genom vår egen empiriska studie. Det faktum att forskaren själv deltar i datainsamlingen medför, enligt Holme, Krohn-Solvang (1997) att forskaren erhåller en djupare förståelse av individers sociala verklighet.

För att uppnå studiens syfte har vi valt att använda oss av två informanter som på skilda sätt besitter kunskap och erfarenhet kring barn och ungdomars utsatthet på Internet. Holme Krohn-Solvang (1997) beskriver en informant som en person som står utanför den sociala förståelse eller fenomen som studeras men som ändå besitter god kunskap inom ämnet. Anledningen till val av informanter för att skildra barn och ungdomars perspektiv av utsattheten på Internet, beror på att de som blivit sexuellt utsatta, kan ha svårt att prata om deras upplevelser på grund av ämnets känsliga karaktär. Denna faktor kan även medföra svårigheter att få till stånd en intervju med ett utsatt barn eller ungdom, för att få deras tankar och upplevelser kring händelsen.

Uppsatsens empiriska del består av metodtriangulering som utgörs av en telefonintervju med en kvinnlig psykolog vid Rädda Barnen i Stockholm. Den innefattas även av ett personligt dokument i form av ett brev som författats av en mamma till en autistisk pojke som

blivit sexuellt utnyttjad på Internet. Metodtriangulering förespråkas av såväl Merriam (1994) som Bryman (2004) som menar att forskaren får en mer nyanserad bild och ökad förståelse av fenomenet som studeras. Även det faktum att den ena metodens svaghet kan vara den andra metodens styrka är något som författarna nämner som en fördel då det höjer den interna validiteten i arbetet.

Vår ambition var från början, att utföra en face to face intervju med psykologen på Rädda Barnen, men på grund av ekonomiska och tidsmässiga aspekter var det inte genomförbart. Motiv till val av telefonintervjun beror således på att vi inte ville försumma chansen att nå den kunskap och erfarenhet som psykologen besitter kring barn och ungdomars utsatthet på Internet. Bryman (2004) hävdar att forskaren sparar både tid och pengar vid en telefonintervju, i jämförelse med direkta (face to face) intervjuer, eftersom resan mellan intervjuare och informant kan vara såväl kostsam som tidskrävande, vilket väl överensstämmer med vår situation.

Ett personligt dokument är en datainsamling som kan gestaltas i form av brev, dagböcker eller självbiografier, enligt Bryman (2004). Då vårt syfte är att belysa barn och ungdomars utsatthet i form av sexuell exploatering och exponering vid flanering och interaktion på Internet, anser vi att ett brev, skrivet av en mamma till ett utsatt barn, ger uttömmande och relevant information. Bryman (2004) menar att brev och dagböcker som skrivs på uppmaning av forskaren, även kan kallas självbiografier eller livsberättelser. Vad det gäller bedömning av personliga dokument refererar Bryman (2004) till J. Scott (1990) som föreslår fyra olika kriterier rörande dokumentets kvalitet, vilka är autenticitet, trovärdighet, representativitet och meningsfullhet. Då personliga dokument bedöms, är autenticitetskriteriet av stor betydelse. Det innebär att vi måste försäkra oss om att det verkligen är författaren som har skrivit brevet. Vad det gäller brevets trovärdighet är det av vikt att beakta innehållets riktighet samt om det verkligen är mammans tankar och känslor som framkommer. Representativitetskriteriet handlar om författarens förmåga att uttrycka sig i skrift. Personliga dokumentets meningsfullhet handlar om att brev eller dagböcker ibland har förstörts av exempelvis förkortningar och koder som kan vara svåra för forskaren att tolka, enligt Bryman (2004). Det kan också hända att brevskrivaren lämnar mycket osagt i brevet. Dessa aspekter är något vi kommer att bära med oss i analysarbetet.

7.2 Tillvägagångssätt

Då vi hade bestämt vårt problemområde kontaktades polisen i Karlskrona via telefon. Mannen vi talade med hänvisade oss vidare till rikskriminalpolisen i Stockholm då han ansåg att de har bredare kompetens och mer erfarenhet inom området. Kvinnan vi kontaktade på rikskriminalpolisen arbetade som IT-spanare och kunde dessvärre inte delge oss något material på grund av sekretessen. Däremot tipsade hon oss om diverse olika instanser som vi kunde kontakta. Några av de organisationer som kontaktades var Ecpat, Rädda Barnen, Brottsofferrådet samt Brottsoffermyndigheten. Efter åtskilliga samtal började vi att fundera på vem vi skulle erhålla mest relevant material av, för den här studien. I samband med TV-programmet Drevet, medverkade en av Rädda Barnens psykologer och uttalande sig om hur barn och ungdomar mår efter sexuella övergrepp i anknytning till Internet. Psykologen har, genom sitt arbete, även varit involverad med de flickor som blivit utsatta för "Alexandramannen" som vi tidigare nämnt. Detta faktum resulterade i att vi beslutade oss för att kontakta henne för att fråga om hon kunde ställa upp på en intervju. Ett urval av detta slag kan liknas vid det som Bryman (2004) kallar för snöbolls- eller kedjeurval. Detta eftersom vi hänvisades vidare till olika organisationer beroende på vem vi samtalade med. Bryman hävdar att den här formen av urval är karaktäristiskt för kvalitativa studier.

Vi kontaktade således, via telefon, Åsa Landberg, psykolog vid Rädda Barnen för att fråga om hon var villig att ställa upp på en intervju. Vi framförde uppsatsens syfte och Landberg

tackade ja till medverkan. Vi bestämde därefter att via mail, sända henne ett PM (se bilaga 1) som innehöll uppsatsens syfte samt de frågor vi önskade få besvarade. En strategi av detta slag, resulterar i att alla parter har en chans att vara väl förberedda vid intervjutillfället. Även Kvale (1997) belyser vikten av planering och förberedelse vid kvalitativ intervjuforskning.

Vi kontaktade sedan en anställd på Blekinge Tekniska Högskola som har god kunskap kring teknisk utrustning och frågade om möjligheterna till bandupptagning i samband med telefonintervju. Han erbjöd oss att få låna hans rum som även hade tillgång till en konferenstelefon med högtalarfunktion och god ljudkvalitet. När vi fått klartecken angående de tekniska frågorna kontaktades återigen psykologen på Rädda Barnen och vi resonerade kring hur, och när intervjun skulle äga rum.

Dagen innan intervjun testade vi den tekniska utrustningen, det vill säga diktafon och konferenstelefon, för att kontrollera att ljudupptagningen av intervjun skulle vara tillfredsställande. Vikten av att forskaren har en välfungerande utrustning är något som Bryman (2004) och Kvale (1997) påtalar för att uppnå högsta tänkbara kvalitet på intervjun.

På avtalad tid ringdes Landberg upp och samtalet inleddes av en presentation av oss båda samt en diskussion fördes kring de etiska aspekterna. Landberg informerades om hennes rätt att vara anonym, vilket hon avböjde. Hon ville dock ta del av intervjun efter transkribering för att undvika eventuella missförstånd. Hon gav även tillåtelse till bandupptagning av intervjun, vilket underlättade för oss, inför transkriberingen av materialet. Detta faktum medför även att vi kan vara aktiva lyssnare under hela intervjun och fullt ut koncentrera oss på samtalet. Vi delgav henne även information om vilka som kommer att ta del av uppsatsen. Såväl Bryman (2004) som Kvale (1997) påtalar att intervjuaren bör ha ett känsligt förhållningssätt till de etiska aspekterna.

Intervjun utfördes i ett ostört, mindre rum på biblioteket vid Blekinge Tekniska Högskola. Även Bryman (2004) nämner vikten av att intervjun utförs ostört för att uppnå högsta möjliga kvalitet på intervjun. Till vår hjälp vid telefonintervjun använde vi oss av det PM som tidigare sänts till informanten, en diktafon, penna och papper samt en konferenstelefon. Det faktum att vi använde oss av en konferenstelefon med högtalarfunktion, innebar att vi båda hade möjlighet att ställa uppföljningsfrågor och be om förtydliganden. Således kunde vi båda vara delaktiga under intervjun, trots att den genomfördes via telefon.

Vi påbörjade intervjun med att berätta, att vår avsikt inte var att ställa några specifika frågor, utan att vi önskade att hon skulle tala fritt utifrån sina erfarenheter och kunskaper, ifrån möten med barn och ungdomar som blivit utsatta via Internet. Anledningen till detta var att vi ville undvika att styra intervjun för mycket. Då Landberg är professionell i sin yrkesroll som psykolog, och dessutom är van vid att bli intervjuad och figurera i offentliga sammanhang, kände vi oss trygga med detta val av strategi. Vi bad henne dock att ha det PM som vi tidigare översänt, tillhands som hjälp för att rama in intervjun och därmed undvika utsvävningar. Att använda ett PM eller intervjuguide som hjälp vid intervjuer är enligt Bryman (2004) ett vanligt förfarelsesätt vid ostrukturerade intervjuer. Frågorna vid ostrukturerade intervjuer är utformade på ett informellt sätt som ger informanten en stor frihet att själv utforma svaren.

För att bryta isen inledde vi intervjun med att ställa bakgrundsfrågor, då vi bad henne berätta om sin utbildning, samt när hon påbörjat sitt arbete som psykolog vid Rädda Barnen. I direkt anslutning till avslutad intervju transkriberades materialet med hjälp av stödanteckningar och diktafon. Att transkriberingen sker i tidigt skede efter intervjun är något som Bryman (2004) poängterar för att minimera risken att förlora intrycken som förmedlats samt att inte mista viktiga minnesbilder från samtalet. När transkriberingen var klar, påbörjades analys och tolkning av materialet. I detta skede analyserades materialet utifrån undersökningens syfte och vi sökte efter relevant fakta och centrala teman.

Avslutningsvis intogs ett reflexivt förhållningssätt då vi funderade kring metodens förfarelsesätt, vad som var bra, mindre bra samt vad som kunde ha gjorts annorlunda. I samband med denna fas diskuterades undersökningens validitet. Vid såväl intervju, transkribering och analysarbetet, var båda författarna närvarande, något som ses som en fördel då en dialog kunde föras kring huruvida vi hade uppfattat och tolkat olika skeenden under intervjun.

Det personliga dokument i form av ett brev har författats av en mamma till en autistisk pojke som blivit sexuellt utnyttjad på Internet. Vi bad henne skildra händelsen ur sonens perspektiv då vår uppsats handlar om att få en inblick i barn och ungdomars utsatthet på Internet. En av författarna är nära bekant till kvinnan vilket resulterade i att det inte upplevdes svårt att tillfråga henne om att skriva ner sina tankar kring det som inträffat. Ett urval av detta slag kallas, enligt Bryman (2004) bekvämlighetsurval och innebär att undersökningsspersonen finns i forskarens närhet. Under några dagars tid skrev kvinnan ett brev som sedan, via mail, skickades till en av författarna. Brevet lästes igenom av oss båda varefter innehållet redigerades, vi fingerade namn, orter och raderade vissa delar som inte var relevant för studiens syfte. Även en del finjusteringar av texten utfördes. Vår avsikt var att i högsta möjliga mån försöka återge brevet så som mamman har redogjort för händelsen, för att inte mista innehållets känsloladdade och levande karaktär. Materialet skickades sedan tillbaka till kvinnan för kontroll av att innehållet i det första utskicket inte gått förlorat. När hon läst färdigt det redigerade materialet ringde hon upp, via telefon och godkände ändringarna. Innebörden är således inte ändrad, trots att en del finjusteringar av texten och namnändringar på personer och orter är utförda. Kvale (1997) belyser konfidentialitetsbegreppet, det vill säga, att data som kan identifiera undersökningsspersonerna inte ska redovisas då de har rätt till skydd av sin personliga integritet.

I samband med analysarbetet har vi under hela uppsatsskrivandet gjort markeringar i texten där vi har uppmärksammat kopplingar, centrala teman, liknelser eller skillnader kring det som skrivits om barn och ungdomars utsatthet på Internet. Anledningen till markeringarna i texten är att idéer inte ska förloras under arbetets gång. Det som tidigare har skrivits om vårt uppsatsämne har kopplats till, och jämförts med olika teorier kring exempelvis identitet och roller. Hartman (2001) belyser analysens olika delar och menar att forskaren hela tiden söker efter kategorier och begrepp som följer studien igenom. I alla uppsatsens delar kan vi se den röda tråd som ska löpa genom arbetet vilket underlättar arbetet med analys- och tolkning. Hartman (2001) menar att forskaren först kodar texten, det vill säga, att begreppslika kategorier och egenskaper, inför analysarbetet. Vi tog först del av tidigare texter som handlar om barn och ungdomars utsatthet på Internet och fann således vissa återkommande kategorier och egenskaper, därav val av teorier som rör identitet och roller samt teknologins framfart. Eftersom vi under flera veckor har stått i förbindelse med ämnesområdet har det bidragit till att analysarbetet inte har känts betungande, utan tvärtom roligt, att äntligen få koppla samman alla delar till en helhet.

7.3 Metoddiskussion

Vårt motiv till att använda oss av informanter för att skildra barn och ungdomars perspektiv av utsattheten på Internet grundas på svårigheterna med att få kontakt med respondenter, det vill säga individer som har blivit utsatta. På grund av ämnets känsliga karaktär kan det vara svårt att prata om sina upplevelser. Genom Landbergs medverkan kan vi ändå gestalta utsattheten utifrån barn och ungdomars perspektiv, då hon i sitt arbete kommer dem väldigt nära. Mamman som skildrar sonens händelse genom ett brev ser vi som ett starkt komplement till intervjun med Landberg då kvinnornas bakgrunder och relation till utsatthet på Internet är vitt skilda. Landberg är professionell och har genom sitt yrke kommit i kontakt med många barn och ungdomar som har blivit utsatta på Internet och kan därmed utifrån sin

arbetslivserfarenhet delge oss fakta kring ämnet. Mamman däremot är mer känslomässig drabbad då hennes barn har blivit utsatt. Genom mammans medverkan erhöll vi en fallbeskrivning av en specifik händelse. Med facit i hand anser vi att denna strategi var adekvat, då vi uppnådde syftet med den empiriska studien på ett tillfredsställande sätt. Informanterna lyckades hålla sig inom ramarna och på ett målande sätt skildra utsattheten som förekommer på Internet utifrån barn och ungdomars perspektiv.

Det faktum att vi har använt oss av två olika datainsamlingsmetoder till den empiriska studien har bidragit till en mer nyanserad bild av utsattheten på Internet. Fördelen med en metodtriangulering är även att den ena metodens svaghet kan vara den andra metodens styrka. Ovanstående faktorer medför en hög grad av intern validitet i vår studie.

Att genomföra en telefonintervju var för oss båda en ny erfarenhet. Vi var från början negativt inställda till denna intervjuform, då vi hade föredragit att utföra en face to faceintervju med Landberg. Men på grund av tidigare nämnda omständigheter var det inte genomförbart. Nackdelarna med en här formen av datainsamling är att vi inte kunde se informanten, vi förlorade ansiktsuttryck och dylikt, vilket gjorde att klimatet blev ganska formellt. En fördel med det formella klimatet är intervjusamtalet höll sig inom ramen, barn och ungdomars utsatthet på Internet. Det var även en lärorik upplevelse och erfarenhet som frambringade relevant information. I kommande arbeten kommer vi dock i möjligaste mån att försöka undvika telefonintervjuer.

Vad gäller det personliga dokumentet ser vi som en styrka i att låta kvinnan skriva ner sina tankar på papper, då vi vet att hon har lätt för att uttrycka sig i skrift. Eftersom en händelse av denna art kan vara känsligt att prata om anser vi att en datakälla i form av ett brev ger mer uttömmande och beskrivande information av sonens och familjens upplevelse av det inträffade. En annan fördel är att vi inte har styrt riktningen i form av specifika frågor, utan mamman själv, har fritt fått återge sina tankar, känslor och upplevelser av händelsen, vilket är en av den kvalitativa metodens huvudsyfte. Det finns inte heller någon risk för feltolkningar eller andra missuppfattningar då informantens skildring kring händelsen inte kommit i kontakt med några mellanhänder (förutom fingering av namn och orter). Ytterligare en styrka är att det inte finns någon risk för att objektiviteten går förlorad eller att våra egna värderingar lyser igenom, vilket annars kunde ha utgjort en felkälla då ämnet berör oss starkt. Vi har under arbetet med det personliga dokumentet haft Brymans (2004) kriterier för bedömning av dokumentets kvalitet. Vi kan med all säkerhet säga att det är mamman själv som har skrivit ner sina tankar och känslor i brevet, vilket innebär att autenticitets- och trovärdighetskriteriet är beaktat. Vi kan också förkasta tanken om att brevet blivit förstört på grund av förkortningar och koder (meningsfullhet), då mamman på ett tydligt sätt har skildrat händelsen. Även det faktum att det är en händelse som kan skada hennes barn gör att hon inte heller förbiser relevant information. Vi har dock redigerat materialet något, men endast det som inte hade betydelse för studien. Då mamman har lätt för att uttrycka sig i skrift ser vi inte heller något hinder vad det gäller brevets representativitet.

En nackdel med den här metoden är att en replikation av studien är svår att genomföra då det inte går att återskapa ett resultat till fullo på grund av konfidentialitetsaspekten, vilken innebär en försäkran av deltagarnas fullständiga anonymitet. En annan nackdel är att vi mister det sociala samspelet, den så kallade subjekt-subjekt- relationen, men då pojken mamma skriver väldigt levande anser vi ändå få ett bra helhetsintryck av händelsen. Vi känner även en hög grad av empati för alla barn och ungdomar som blivit utsatta för diverse former av övergrepp, vilket enligt Holme, Krohn-Solvang (1997) är typiskt för den kvalitativa ansatsen.

Avslutningsvis anser vi att dessa två datainsamlingsmetoder har bidragit till ett fullgott resultat då vi upplever en mättnadskänsla vad gäller ny information, då centrala teman återkommer.

8. Resultat

I resultatavsnittets första del presenteras en beskrivning av barn och ungdomars utsatthet på Internet. Den berör utsatthetens former samt vilka konsekvenserna blir, den skildrar även hur förövarna går till väga för att kontakta sina offer på Nätet. Resultatet framkom i samband med en telefonintervju med psykolog, Åsa Landberg, Rädda Barnen i Stockholm.

Under rubrik 8.2, ”Till allmän beskådan” berättar en mamma, genom brevform, sin historia om hennes 13-åriga, autistiska pojke som har blivit sexuellt utnyttjad på Internet.

8.1 Internets bistra baksida

Landberg inledde samtalet med att berätta att hon blev färdigutbildad psykolog år 1994, och att hon även har 60 poäng i psykoterapi. Hon har arbetat som psykolog vid Rädda Barnen sedan augusti år 2004, och det var cirka fem år sedan hon för första gången kom i kontakt med barn och ungdomar som blivit utsatta på Internet.

Informanten berättar att det förekommer olika former av utsatthet på Internet, och att den vanligaste formen är de fall då det publiceras övergreppsbilder och nakenbilder av barn på Nätet, vilket går under namnet barnpornografi. Det är inte heller ovanligt att ungdomar har webbshower och poserar nakna framför webbkameran. Landberg menar att de bilderna riskerar att cirkulera på Internet under låg tid, varpå hon säger:

Det finns en ständig oro hos ungdomarna för att bilderna ska dyka upp och bli synliga för kompisar, framtida pojkvän eller mormor. Vem som helst kan ju se de här bilderna (Åsa Landberg, psykolog Rädda Barnen).

Hon nämner även, att det på Nätet cirkulerar bilder och filmer på barn och ungdomar som inte är medvetna om att de har blivit fotograferade eller filmade. Således vet de inte heller om att bilderna cirkulerar på Internet till allmän beskådning. Hon exemplifierar de som blivit smygfotograferade eller filmade nakna på badstranden och de som blivit utsatta för övergrepp i hemmet. Informanten har genom sitt arbete även träffat ungdomar som säljer sig via Nätet, det vill säga, fått ekonomisk ersättning för sexuellt umgänge eller sexuell exponering. Landberg menar att det svårt att sja om hur vanligt fenomenet, sexhandel med barn och ungdomar över Internet egentligen är. I sitt arbete på en specialenhet, kommer hon oftast bara i kontakt med de ovanligaste och grövsta fallen av utsatta barn och ungdomar. Vad hon däremot vet, är att en stor del av vuxenprostitutionen har flyttats till Nätet och att det där knyts många nya kontakter. Hon tror därför att detta fenomen är något som även inkluderar minderåriga. Hon poängterar att det är lätt att få kontakt på nätet, *det är lätt både för ungdomarna och för sådana som letar efter ungdomar, att få kontakt*, hon befarar därför att övergreppen i samband med Internet kommer att öka. Informanten refererar till en nyligen utförd omfångsundersökning på 17-åringar, som visade att det är ungefär en procent av flickorna och tre procent av pojkarna som någon gång har sålt sexuella tjänster via Internet.

Hon nämner även en kategori av barn och ungdomar som får kontakt med vuxna män på Nätet och att deras relation kan leda till möten i verkliga livet som resulterar i fysiska, sexuella övergrepp. Landberg förklarar: *Ur barnens perspektiv kan de ibland tycka att det är en kärleksrelation, men när de är under 15 år så är det ett sexuellt övergrepp eller våldtäkt mot barn*. Informanten fortsätter med att berätta att övergrepp via Internet ofta handlar om att ungdomarna har blivit övertalade att utföra diverse sexuella handlingar. Kontakten sker stegvis och inleds många gånger med positiva kommentarer om utseendet som exempelvis, att barnet/ungdomen har vackra ögon, fin kropp eller ser bra ut. Landberg tillägger:

Förövarna spelar på ungdomarnas skådespelar- eller fotomodellsdrömmar och då kan det vara ganska lätt att locka en ung flicka, eller även en pojke för den delen, att skicka bilder som ett första steg. Bilderna kan dessutom vara

ganska avklädda. En risk med det här är att om det nu är en man som verkligen är ute efter sexuella kontakter så kan det här trappas upp, han tar ett litet steg i taget. Det kan börja med att man skickar en liten bild, för att sedan bli övertalad att posera live framför en webbkamera och det kan ju kännas ganska tryggt om man sitter hemma i sitt eget rum. Så småningom efter lång tid kanske det sker ett fysiskt möte i verkliga livet. Min erfarenhet av de barn och ungdomar som har stannat ganska tidigt i den här upptrappningen är att de kan må dåligt om de blir avslöjade. De skäms över vad de har gjort men de behöver inte bli traumatiserade då de lyckades avbyta kontakten i tid, och inte blev utsatta för några fysiska övergrepp eller pressade till något (Åsa Landberg, psykolog Rädda Barnen).

Landberg fortsätter samtalet genom att skildra de barn och ungdomar som däremot har blivit övertalade till möten i verkliga livet, som sedermera har resulterat i sexuella övergrepp, så som våldtäkt. De här barnen/ungdomarna mår, enligt informanten mycket dåligt och det är den form av utsatthet som får störst följder:

Genomgående för ungdomarna i den här situationen är att de känner väldigt mycket skamkänslor och många av dem är väldigt fixerade vid att de har blivit så lurade av en man som har uppgivit falsk ålder, kön, eller uppgett andra avsikter. De känner sig dumma och självkänslan och självtilliten får sig en jättetörn. Även tilliten till andra människor begränsas. När man har blivit inlurad i nåt på det här sättet, är det svårt att veta vilka andra människor som man ska lita på (Åsa Landberg, psykolog Rädda Barnen).

Hur barn och ungdomar mår efter ett övergrepp, beror enligt Landberg på *vem de är från början och vad de har blivit utsatta för sorts övergrepp*. Generellt upplever alla barn och ungdomar som blivit utsatta för övergrepp, att det är en otäck upplevelse och det är något de bär med sig. Det är dock inte alla som får symptom, behöver gå i terapi eller är i behov av annan behandling. Landberg understryker att det är oerhört väsentligt att de utsatta barnen och ungdomarna får omgivningens och familjens stöd. Med handfast stöd kan många gå vidare och må bättre igen, relativt snabbt. Den viktigaste komponenten i läkprocessen är att de utsatta barnen och ungdomarna blir trodda. Landberg hävdar att de som inte blir trodda eller respekterade av kamratkretsen mår väldigt dåligt.

Hon fortsätter samtalet med att det finns olika grader av övergrepp och hon hävdar att barn och ungdomar mår sämst om de blivit utsatta för våldtäkt, hot och misshandel. Hon poängterar att det är värre om förövaren är en förtroendeperson och om övergreppen har pågått under en längre tid.

Att utsättas för sexuella övergrepp kan, enligt Landberg ge de flesta barnpsykiatriska symptom. En del får posttraumatiskt stressyndrom och är väldigt plågade av minnena som ideligen återkommer, men som barnet försöker förtränga. Andra blir deprimerade och ledsna över det som har hänt. Både posttraumatiskt stressyndrom och depression kan få varierande, synliga effekter. Landberg nämner bland annat att barnet kan få koncentrationssvårigheter, bli aggressiv och bråkig, ha svårt att bevara kamratrelationer och att det kan ge svårigheter att få kontakt med barnet. Andra konsekvenser som övergreppen för med sig är, enligt Landberg att sexmobbing förekommer efter övergrepp. Hon omtalar de fall där betraktaren, som exempelvis kan bestå av vänner, anser att flickan/pojken som själv lagt ut bilden, har en egen del i det inträffade. Kompisarna skyller den utsatta för att bilderna har publicerats, något som Landberg liknar vid de incidenter som kan uppstå vid gruppvåldtäkter, då det inte är ovanligt att kamratkretsen tar våldtäktsmannens parti. Det slutar ofta med att offret får flytta eller byta skola efter en gruppvåldtäkt på grund av sexmobbing.

Samtalet övergår till att handla om förövarnas tillvägagångssätt för att få kontakt med minderåriga. Konversationen mellan offer och förövare, inleds ofta kring ett gemensamt specialintresse, Landberg fortsätter:

Det kan vara allt från dans, film, hundar, litteratur, vad som helst. Det är relativt lätt för en vuxen person att manipulera och ta reda på barnets specialintressen och han kan då låtsas att han har samma intresse (Åsa Landberg, psykolog Rädda Barnen).

Innan konversationen övergår till sexuella inviter eller förslag om ett möte i verkliga livet kan barnet ofta uppleva en god gemenskap med förövaren, som blir en viktig person.

Av de barn och ungdomar som blivit utsatta på det här sättet, är det enligt informanten tydligt att någonting saknas i deras liv. Det kan handla om stökiga hemförhållanden med exempelvis missbrukande föräldrar, eller att de tidigare har blivit utsatta för övergrepp. Informanten beskriver att:

Det kan handla om en krissituation i livet, då barnet letar sig vidare efter nya vänner, kanske är osams med bästisen, har gjort slut med pojkvännen eller att föräldrarna ligger i skilsmässa. I sådana här situationer söker barn och ungdomar nya kontakter, och har ett stort behov av kontakter. Då ökar även risken att bli utsatt (Åsa Landberg, psykolog Rädda Barnen).

Landberg hävdar att det bästa skyddet för barn och ungdomar för att undvika den form av utsatthet, som speglas i citatet, är att ha gott om vänner och en bra familj. Hon tillägger dock, *det är ju inte riktigt så verkligheten ser ut.*

Informanten avrundar intervjun med att poängtera vikten av att vuxna skaffar sig information om hur det ser ut på Internet. Föräldrar kan inte veta allt barnen säger och gör, men de bör ha insyn i vilka barnen pratar med på Internet. Hon menar samtidigt att det är en svår balansgång då det inte är bra med alltför mycket kontroll, *det är ju nästan som att titta i sitt barns dagbok eller lyssna av telefonen.* Slutligen betonar Landberg, vikten av att föräldrar eller andra vuxna informerar om farorna som finns på Internet, och för en diskussion med barn och ungdomar om den virtuella världens baksida.

8.2 Till allmän beskådan

Familjen Persson

Jag bor i en by utanför en mindre stad i mellersta Sverige med min nuvarande man Per och vår gemensamma dotter, Moa, 4 år, Adam, 13 år och Niclas som är 17 år. Adam och Niclas bor hos sin pappa varannan vecka. Adam har autism²⁰, vilket har inneburit mycket jobb för hela familjen och hans omgivning med att strukturera upp hela hans tillvaro för att underlätta för honom. Vi har nu i flera år arbetat för att få Adam att fungera ganska normalt i vardagslivet. Idag har Adam kommit så pass långt att han faktiskt kan gå, till och från fritidsgården själv, han kan ge sig iväg på en cykeltur på egen hand och även kommunicera med andra människor. Idag pratar Adam, kanske inte lika bra som varje 13-åring men han

²⁰ En sjukdom som begränsar förmågan till ömsesidig social interaktion och kommunikation. Personer med autism kan även ha svårigheter med fysisk kroppskontakt och uppvisar ett opassande socialt och emotionellt beteende. De kan drabbas av försenad eller utebliven talutveckling. Deras tal karaktäriseras ofta av en stereotyp upprepning av ord och fraser samt en omkastning av personliga pronomen. De har bland annat ett avvikande sätt att tala i avseende på tonläge, satsmelodi och volym. Autistiska personer har vanligtvis svårigheter med att tolka kroppsspråk, gester och ansiktsuttryck och även brister i konkret språkförståelse. De har ofta ett starkt motstånd till förändringar, vilket kräver en näst intill extrem rutinbundenhet för att få dem att fungera på ett tillfredsställande sätt. Ett stereotypt rörelsemönster och en onormal reaktion på sinnesintryck som exempelvis smärta, temperatur, ljud, ljus och känsel är också ett vanligt förekommande vid autism.

pratar, vilket var något som utvecklades ganska sent. När Adam inte kunde prata hade han ett stereotypt ”hummande” dagarna i ända, men som sagt, idag pratar han, men kastar om orden så de inte kommer i rätt ordningsföljd. Hur som helst kan han göra sig förstådd, vilket är en oerhörd lättnad för oss alla.

Bilden på datorskärmen

Jag hade precis slutat jobba när mobilen ringde. Det var min ex-man som berättade att det hade hänt något hemskt. Min första tanke var barnen, något hade hänt barnen. Det visade sig vara riktigt, det var Adam, som hade blivit sexuellt utnyttjad på Internet. Jag slängde mig i bilen och åkte in till exmannen, hans fru och barnen i stan, där visade de mig bilden som hade lagts ut av Adam själv i går kväll. Hur hade den hamnat där, hur mycket av detta förstod Adam, vilken tur att de upptäckte det och hur många personer har sett bilden, var tankar som for i mitt huvud. Man har ju hört om ungdomar som lägger ut bilder på Internet och senare kan figurera i porrsammanhang, vilka tydligen sprids i raketfart. Efter mycket letande i datorn fann vi, med hjälp av Adam, vilka han chattade med på MSN i går kväll. Adam berättade att killen hade sagt: *runka framför webbkameran*. Jag kan med all säkerhet säga att Adam varken vet vad det betyder eller innebörden av ordet och handlingen. Det var alltså detta bilden visade. Adam har inte kommit så långt i den sexuella utvecklingen än, han har inte kommit till det stadiet när man börjar utforska sig själv, därför vet jag att han aldrig hade gjort något sådant på eget bevåg.

Senare berättade Adam att han även hade pratat med den här killen i mobiltelefon samma kväll som bilden lades ut. Nu växte sig obehaget allt starkare, hade de träffats också?

Vi letade fram killens mobiltelefonnummer och ringde upp för att fråga om han hade chattat med någon som hette Adam igår kväll, varpå han svarar: *det vet väl inte jag*. Då svarade jag att, jag med all säkerhet vet att de hade haft telefonkontakt kvällen innan och han slängde då på luren i örat på mig. I det läget kände vi att vi inte kunde göra så mycket mer förutom att stötta Adam på bästa sätt. Adam frågade mig i bilen, på väg hem, med sin monotona röst: *kommer polisen nu, kommer polisen och tar mig nu och sätter mig i fängelse?* Det är svårt med Adam, för vi måste gå väldigt försiktigt fram, vi har pratat med honom om hur viktigt det är att inte lämna ut telefonnummer och adress eftersom det kan finnas fula gubbar även på Internet.

I detta fall var det extra känsligt, han förstod ju att något var fel, men hur ska vi fortsätta utan att det ska skada honom ytterligare? Han var ju ändå medveten om att det handlade om bilden på datorn.

När vi kom hem skulle Adam gå ner till fritidsgården för att spela innebandy, jag beslutade mig för att köra honom dit, med tanke på vad som hänt. Adam blev fullkomligt galen, kastade sin innebandyklubba på grusgången, skrek, sparkade och svor. Han förstod inte varför han inte fick gå själv ner till innebandyn eftersom han brukade göra det. Varför jag inte ville att han skulle gå själv, var för att jag var rädd att någon skulle ha sett bilden eller om killen han chattade med skulle dyka upp.

Dag två

Det blev en sömnlös natt med många olika scenarier som spelades upp under nattens timmar. Hur lätt hade det inte varit att locka Adam med exempelvis ett TV- eller dataspel, som är hans största intresse, för att kunna utföra även ett fysiskt övergrepp? Han hade varit ute och cyklat själv idag, hade Adam träffat honom då? Tankarna malde och malde.

När det äntligen blev morgon kontaktade jag skolan för att förvarna dem om vad som hade hänt och de lovade att ställa upp och stötta som vanligt, de skulle även anordna ett möte med kuratorn och Adam. Det kändes inte bra att skicka iväg honom i skoltaxin den här morgonen, vilka av skolbarnen visste om det och hur skulle det i så fall påverka Adam?

Nästa steg blev att kontakta polisen, för att polisanmäla händelsen. När jag lämnade namnet på killen som uppmanade Adam att blotta sitt kön, berättade polisen att killen var välkänd för dem och blott 15 år gammal. Då fick jag en förhoppning om att det kanske bara var ett pojkstreck som faktiskt hade skett. I nästa stund insåg jag att det absolut inte spelar någon som helst roll, bilden har legat i datorn i ungefär 17 timmar och via Internet kan den ha hunnit långt. Skadan är ju redan skedd, vare sig om det var på ”skoj” eller för andra perversa syften. Men på något vis önskar jag att det var ett pojkstreck och inget som har med barnpornografi att göra.

Ett orättfärdigt straff

Mina känslor för killen som har utsatt mitt barn för detta, skiftar mellan att tycka synd om honom till äckelkänslor, fyllda med hat och förakt. Allt vi har byggt upp med Adam, tänk om han går tillbaka i utvecklingen nu, det kanske till och med resulterar i att han inte kan sköta sin intimhygien. Det skulle lika gärna kunna leda till en skamkänsla inför det egna könsorganet, för han är ju trots allt medveten om att det handlar om bilden i datorn. Vi måste få honom att förstå att det inte är hans fel. Visst, han har ju inte handlat rätt, för man lägger inte ut bilder på intima delar av sin kropp, men nu var det faktiskt någon som övertalade honom att göra det. Nu kommer ilskan igen. Jag tycker inte ett dugg synd om killen, skulle jag få tag i honom nu skulle jag vilja slita av honom kläderna och lägga ut hans kropp på Internet till allmän beskådning. Det skulle jag inte göra, men jag blir så fruktansvärt fylld av hat.

Vad vi inte vet säkert, är om det här var första gången de kommunicerade, Adam säger det, men jag blir orolig eftersom de trots allt hade telefonkontakt med varandra. Det är mycket som känns ovisst och orättvist nu, det är inte bara stackars Adam som drabbas av det här, utan alla i familjen. Jag och min man har länge funderat på att installera bredband, men det kommer absolut inte på fråga, efter den här händelsen. Jag har bett Adams pappa att koppla bort webbkameran vilket även kommer att påverka storebror, Niclas som brukar chatta och då använda webbkameran. Adam som inte längre får gå själv till och från fritidsgården, han blir ju straffad även att det är han som är offret. Jag är så rädd att han ska gå tillbaka i utvecklingen, att detta ska påverka honom så pass negativt att allt arbete vi lagt ner går till spillo. Helst av allt önskar jag att han inte förstod vad som hade hänt men då betyder det också att han skulle kunna lägga ut bilder igen. Vad händer den dagen han verkligen förstår innebörden av vad han gjorde framför webbkameran?

Adam använder sig även av datorn i skolan, han kan själv gå in på skolans hemsida och se hur hans veckoschema ser ut. Varför ska vi behöva ta ifrån honom saker som han behärskar och som gör att hans självförtroende stärks, bara för att det finns oseriösa och perversa människor i denna hemska värld? Internet är positivt i många bemärkelser men sådana här incidenter får mig att börja fundera på om datorn är värd allt lidande den också kan orsaka. Idag har det gått tre veckor sedan händelsen och vi tampas med ovissheten om hur långt bilden har kommit och hur mycket skada det här kan ge Adam. Den här händelsen drar med sig så fruktansvärt mycket lidande, för oss alla.

9. Analys

Studiens analysdel kommer främst att bestå av kopplingar mellan det som tidigare författats kring ämnet och studiens empiriska material. Anledningen till det beror på att teorierna diskuterades i relation till varandra i teoriavsnittet vilket föranleder en kortare teoretisk analys i detta avseende. Självklart kommer de olika teoretiska begreppen att beröras i relation till arbetet, men fokus ligger emellertid på kopplingar mellan vårt empiriska material och det som skrivits tidigare inom området. De rapporter och skrifter vi har tagit del av har belyst barn och ungdomars utsatthet på Internet och i de allra flesta fall betonas vuxnas ansvar i att börja ta

del av och lära sig mer om den virtuella värld, som barn och ungdomar befinner sig i. Giddens liknar teknologins framfart vid Jagannath, en skenande maskin, som genom sin enorma kraft, kan krossa allt som kommer i sin väg. Vår tolkning är att Jagannath kan liknas vid datorer och Internets utveckling. Vi tror att många föräldrar känner en olustkänsla inför teknikens framfart då många av dem ligger steget efter sina barn i data- och Internetkunskaper. Giddens menar att vi inte kan stoppa Jagannath, men om vi som vuxna kan lära oss att behärska Internet har vi större chans att minimera risken att den krossar våra barn och ungdomar. För det är precis vad sexuell exponering och exploatering på Internet gör med våra unga, vilket kan förtydligas med hjälp av nedanstående stycke.

Landberg talar om att barn och ungdomars tillit till andra människor kan gå förlorad efter sexuella övergrepp, och som Giddens menar är den ontologiska, personliga tilliten oerhört viktig för individen. När en falsk person spelar på ett barn eller ungdoms känslor eller drömmar för att leva ut sina fantasier, kan även den falska personen liknas vid Jagannath, han krossar individens ontologiska tillit till andra.

Giddens talar även om vikten av tillit till de abstrakta systemen, för att individen ska fungera på ett tillfredsställande sätt, måste hon, till viss del, förlita sig på expertisen. Internet är inte bara ett redskap för pedofilers böjelser utan även en viktig sökmotor i exempelvis barn och ungdomars skolarbete och ger även möjlighet till interaktion med andra individer över tid och rum. För att tolka Giddens resonemang måste vi tillgodose det positiva med teknikens framfart för att åstadkomma ett självförverkligande. Dilemmat ur barn och ungdomars perspektiv, vad gäller Internets positiva och negativa sidor är att de går hand i hand. Barnet som blivit lurat förlorar den personliga tilliten för andra människor och dessutom tilliten till abstrakta system. Men individen måste för den skull ändå tillägna sig Internets positiva komponenter för att följa med i modernitetens utveckling. Andra konsekvenser den här formen av utsatthet drar med sig är enligt Toss, själsliga skador i form av mardrömmar och oro.

Något som är återkommande uppsatsen igenom, är att barn och ungdomar löper risk att bli sexuellt exponerade och exploaterade i form av barnpornografiskt material och uppmanande av andra att lägga ut avklädda bilder på sig själva.

Åström och Landberg nämner även den grupp av barn och ungdomar som lägger ut bilder på sig själva mot ekonomisk ersättning. I studiens inledning berättade Åström om att 1,4 procent av Sveriges 15- och 16- åringar någon gång hade sålt sexuella tjänster, vi kan ana ett stort mörkertal då många av dem säkert skäms över det omoraliska handlandet. Detta påstående leder oss till frågan hur stor andel av barn och ungdomar som har lagt ut sexuella bilder eller utfört webbshower för ekonomisk vinning. Åström menade att ett utvik framför webbkameran kan verka oskyldigt till en början, men kan leda till katastrofala följder som exempelvis drogmissbruk, prostitution och pornografiskt material som de aldrig blir fria ifrån. Lagerlöf, i sin tur, berättar om dem som lägger ut bilder på sidor där de blir poängbedömda, vilket vi tolkar som en form av ersättning, ju mer avklädda bilder desto högre poäng. De tror att de är skyddade i pojk- eller flickrummet och Åström poängterar att de här ungdomarna är naiva och att de inte förstår att deras värderingar och beteenden kan få konsekvenser för handlandet. Även Landberg talar om barn och ungdomar som känner sig ganska trygga när de befinner sig i sitt pojk- eller flickrum, där de exempelvis ägnar sig åt webbshower. Åström hävdar att uppbringelsen av problemet ligger i att ungdomarna vill bli sedda och få uppmärksamhet, medan Landberg, genom sitt arbete, ser en tendens att barn och ungdomar i sådana här sammanhang ofta saknar något i livet eller att de befinner sig i någon form av livskris. Vi anser att Åströms ovan nämnda resonemang kring att barn och unga lägger ut avklädda bilder på Internet kan kopplas till Goffmans begrepp, team. Förövaren skapar ett band till den unge, som senare innebär att de utvecklar ett ömsesidigt beroende till varandra. Den unge kan exempelvis vara i behov av pengar eller uppmärksamhet, medan förövaren i sin

tur, är i behov av ett nytt offer. Goffman hävdar även att teamet samarbetar för att nå en rutin vilket vi kopplar samman med pedofilen som, genom att visa barnpornografiskt material för offret, legitimerar sex mellan vuxna och barn. De som utnyttjar barn och ungdomar på Internet intar, enligt flera författare i detta arbete, en trygg och förförande roll vid kontaktsökandet, för att inte skrämna sina offer. Detta kopplar vi till Goffmans term positiv idealisering, vilket innebär att förövaren på ett manipulativt sätt förskönar det egna jaget. Under arbetets gång har det, av flera författare, framkommit att många individer som befinner sig på chattsidor anlägger en falsk identitet. Även detta fenomen kan kopplas samman med Goffmans teori kring den cyniske aktören som kan lura sin publik för att uppnå sitt eget syfte. I detta sammanhang kopplar vi det till förövaren som lockar barn och ungdomar med exempelvis fotomodellskontrakt för att få till stånd ett möte utanför den virtuella världen. I gärningsmannens fall handlar mötet inte om fotomodellskontrakt utan om att tillfredsställa sina sexuella behov, han lurar således sin publik för att nå sitt syfte. Även pedofilen som försöker ”bryta barnets motstånd” genom att visa barnet barnpornografiskt material kan liknas vid den cyniske aktören. Han försöker få barnet att tro att sex mellan barn och vuxna är ett vanligt och naturligt förekommande.

Ovan skildrades barn och ungdomars naiva inställning till Internet och dess faror, vilket även kan kopplas samman med Turkles citat från en intervju med en 12-årig flicka. Flickan hävdar att hon inte tror att hon blir kontaktad av äldre män på chatten, på grund av hennes ringa ålder, ett uttalande som tydligt speglar barn och ungdomars naivitet. Toss berättar att många individer inte tror att de kan ta skada, då chatt inte är något som pågår i den fysiska verkligheten. Det här visar också på en naiv attityd till Internet.

Även att många organisationer arbetar med den här sortens brottslighet, är fenomenet näst intill omöjligt att stoppa. I detta avseende är en koppling till Jagannath otvivelaktig, hur välkonstruerat ett system än är och hur kompetenta individerna än må vara, är det omöjligt att kontrollera Jagannaths framfart och att kunna förutse konsekvenserna. Problematiken kring den utbredda brottsförekomsten på Internet är något som Sveningsson et al belyser då de skriver att kroppslösheten på Internet medför möjligheter till att skapa maktstrukturer. De menar att det faktum att Internet och världen utanför är geografiskt och socialt åtskilda, får konsekvenser för brottsbekämpningen. Anonymiteten som råder på Internet medför att individer som begår lagöverträde inte kan identifieras och de geografiska omständigheterna innebär att de inte kan bestraffas på samma vis som utanför Nätet. Detta resonemang anser vi vara applicerbart på pedofilers verksamhet i den virtuella världen. Deras identitet är skyddad bakom skärmen så de kan utnyttja denna dimension av makt i sin strävan att få tillgång till barn i den fysiska verkligheten. Tids- och rumsaspekten undanröjer även hinder för pedofiler att nyttja samt sprida barnpornografiskt material.

Anläggande av en falsk identitet på Internet har i studien visat sig vara ett vanligt förekommande fenomen. Såväl Sveningsson et al som Turkle hävdar att kroppslösheten vid kommunikation på Internet skapar frihet för användarna att presentera sig med valfri identitet. Turkle menar att vissa individer anammar olika sociala roller för att få utlopp för sina innersta fantasier. Lagerlöf hävdar att många barn och ungdomar har lärt sig, genom skriftspråket, att urskilja om åldern på personen de kommunicerar med, stämmer. Tyvärr är det inte alla som har löst koden. Det kan förklaras genom resonemanget som förs om hur vuxna män går tillväga för att få kontakt med minderåriga. Lagerlöf menar att män som kontaktar minderåriga i sexuella avseenden, går försiktigt fram i kommunikationen, för att inte skrämna sina tilltänkta offer. Ett försök för att legitimera det avvikande handlandet kan förklaras genom Lagerlöfs resonemang. Pedofilen legitimerar sin sexuella avvikelse genom att han berättar, för sina offer, om tidigare möten med minderåriga, för att framställa sex mellan barn och vuxna som något normalt. Detta är även något som Nilsson poängterar när hon belyser sambandet mellan barnpornografi, sexuella övergrepp och pedofiler. Pedofilen försöker att

bryta barnets motstånd genom att berätta om andra möten, visa barnpornografiska bilder och filmer för att legalisera ett sexuellt umgänge. Nilsson talar även om hur vuxna män utvecklar strategier och manipulerar, de inget ont anande barn och ungdomar, genom att gömma sig bakom ett falskt identitetsbygge. Det här var en strategi som även "Alexandramannen" använde sig av. Genom att utge sig för att vara kvinna, vid namn Alexandra och locka unga tjejer med modellkontrakt, lyckades han utsätta 51 unga flickor för sexuella övergrepp. På grund av falsk identitet och den kroppslöshet som råder på Internet, kunde "Alexandramannen" söka kontakt med, och förgripa sig på sina offer, under en tidsperiod av fyra år. Med sin manipulativa strategi lyckades "Alexandramannen" via sin falska identitet bli historisk, genom att alstra den största nätpedofilhärvan i svensk historia. Pedofilers strategiska framfart på Nätet är något som även Landberg omtalar, och tillägger att gärningsmännen även anlägger falska fritids- eller specialintressen för att komma det tilltänkta offret nära. Gärningsmännen tillbringar mycket tid på Internet och lär sig därigenom att behärska barn och ungdomars sätt att kommunicera, vilket är något som såväl Åström som Lagerlöf poängterar.

Landberg berättar att många barn och ungdomar blir övertalade och manipulerade att skicka avklädda bilder eller utföra sexuella handlingar framför webbkameran eller i den fysiska verkligheten. Lotta Nilssons rapport skildrar ett fall som exemplifierar hur gärningsmannen kan gå tillväga för att kontakta sina offer. Mannen, som var lärare i verkliga livet, skapade ett förtroendeförhållande till flickorna och lyckades att övertala och manipulera dem till ett fysiskt möte som sedermera resulterade i sexuellt utnyttjande, där de bland annat våldtogs, bands och fotograferades. Genom att läraren iklädde sig rollen som den trygga, vuxna mannen, kunde han med hjälp av Internet, få flickorna att tro gott om honom. Goffman talar om det sociala livet som en teaterföreställning. I sitt teoretiska resonemang nämner han begreppet fasad som är en del av aktörens rekvisita, i det här fallet är fasaden, datorn och Internet. Inramning är ett begrepp som ingår i fasaden och är den rekvisita som är platsbunden, vilket innebär att aktören tvingas att avsluta agerandet när han lämnar platsen, det vill säga datorn. Läraren kunde således genom sin rekvisita uppbringa en falsk fasad som inte hade varit möjlig utan den kroppslösa identiteten som infinner sig vid interaktionen på Internet, vilket såväl Sveningsson et al som Turkle illustrerar. Läraren kunde också genom att lämna rummet, där datorn var belägen, återgå till sin yrkesroll.

I ovanstående text har vi nämnt Goffmans begrepp fasad och rekvisita och ämnar nu att utföra en koppling till hans begrepp främre och bakre region. I studiens inledning skriver Lagerlöf om "Erik" 52 år, som en trygg fadersgestalt, men som visade sig vara en man med onda avsikter och även konfirmationspräst utanför den virtuella världen. I samband med "Erik" kan Goffmans resonemang tydligt förklaras. "Erik" spelar rollen som konfirmationspräst inför sin publik, i den främre regionen, det vill säga att han är konfirmationspräst i församlingens ögon. I "Eriks" bakre region har församlingen inte någon insyn och är därav helt ovetande om hans avvikande, sexuella böjelse. Det är i hans bakre region han lägger av sig scenkläderna, det vill säga prästkappan och moralen och iklär sig istället rollen som pedofil. Den bakre regionen är den plats individen kan lägga av sig "masken" och vara sig själv, det är där det informella beteendet uppvisas. Det är i den bakre regionen individen använder sig av exempelvis svordomar, talar ohämmat om sex och även lever ut sina aggressioner. Då "Erik" befinner sig i den bakre regionen förbereder han sig för ett framträdande för en ny sorts publik, som består av barn och ungdomar på chatten, vilka ingår som en del i hans skådespel. Återigen kan Goffmans begrepp team nämnas. I kyrkan utgör konfirmanderna och "Erik" ett team och i den virtuella världen utgör han ett team tillsammans med barn och ungdomar i en skepnad som den trygga fadersgestalt som de saknar i livet.

Som tidigare har omnämnts, berättade Landberg att många av de barn och ungdomar som blivit utsatta på Internet har blivit uppmanade av någon, att lägga ut, eller skicka en avklädd bild av sig själva. Detta påstående kopplar vi samman med Adam som är 13 år och autistisk. Han exponerade sig, samtidigt som han blev sexuellt exploaterad på Internet. Adam blev uppmanad av en 15-årig kille, att visa sitt könsorgan, samtidigt som han fick instruktioner om vad han skulle utföra för handling framför webbkameran. Han har, enligt sin mamma, inte kommit till det utvecklingsstadiet där barn och ungdomar börjar utforska sin kropp och sexualitet, vilket styrker påståendet om att Adam blev övertalad att utföra handlingen. Då Adam kanske inte är fullt medveten om hur stor skada händelsen kan förorsaka, är det således mammans oro som skildras i brevet. Landberg berättade även att barn och ungdomar som lagt ut eller fått bilder utlagda på Internet känner en ständig oros känsla över att materialet ska komma till kännedom för omgivningen. Mammans skildrar på ett målande sätt upp denna oro över vem som har sett Adam och om han är till allmän beskådan världen över. Utifrån Giddens resonemang, har mammans tillit till såväl abstrakta system som den grundläggande tilliten gått förlorad i samband med det som har inträffat. Detta resonemang stämmer även väl överens med Landberg då hon talar om förlorad tillit i samband med sexuella övergrepp.

Åström, beskriver Internet som en icke-hierarkisk struktur. Internet är en global arena, där initiativet och ansvaret för innehåll och kommunikation vilar på den enskilda användaren. Med de här orden är kopplingen direkt sammanlänkad med föräldrarnas ansvar, ett barn kan inte själv ta ansvar för sina handlingar utan behöver vägledning, råd och stöd. Vi tänker närmast på citatet där Lagerlöf drar en parallell mellan att släppa ut sina barn i trafiken för att själva upptäcka faran och att släppa ut sina barn i den virtuella världen utan grundläggande kunskaper.

10. Diskussion

Det har varit ett lärorikt och intresseväckande arbete, att författa denna uppsats och därigenom belysa barn och ungdomars utsatthet på Internet. Stundtals har det dock upplevts känslomässigt påfrestande och svårhanterligt. Vid flera tillfällen, har det i samband med materialinhämtning varit så pass tungt, att vi har fått släppa uppsatsen för en stund. Dock har drivkraften över att belysa ämnet varit stark, och vikten av att lyfta fram problematiken har fått oss att orka fortsätta.

I uppsatsens inledningsskede var vi i kontakt med flertalet instanser för att förhöra oss om deras intresse till en medverkan i vår studie. Några av dem vi kontaktade, avrådde oss till av skiva om problemområdet, då fenomenet fortfarande är relativt outforskat. Vi var emellertid fast beslutna om att hålla fast vid ämnesvalet, och med facit i hand bedömer vi att vi har åstadkommit ett fullgott resultat. I skrivprocessens slutskede uppnåddes en mättnadskänsla, då ingen ny information framkom utan centrala teman och kategorier återkom. Detta faktum, visar på att vi har uttömt den information som går att finna kring vårt valda uppsatsämne.

Som vi nämnt under arbetets gång, har Internets intrång i samhället medfört en rad positiva komponenter, men som i så många andra sammanhang förefaller det som om barn och ungdomar är de stora förlorarna, även i detta fall. Att barn och ungdomar befinner sig i en utsatt position, vid flanering och interaktion på Internet är ingen överdrift att fastställa, med de fakta som presenterats i studien, i åtanke.

Vi ser det som att kroppslöshetens möjligheter till att vara anonym och anlägga en falsk identitet utnyttjas till fullo, i den virtuella världens slagfält. Teater med olika rolltolkningar förevisas, där förövaren är regissör och utformar sitt manuskript utefter sina innersta fantasier. Vuxna män utnyttjar barn och ungdomars naivitet och godtrohet i sin lusta att tillfredsställa sina egna behov. Förövarna spelar på barn och ungdomars önskan om att bli sedda, och lindrar dem sedan manipulativt, kring sitt finger, med komplimanger och sin trygga famn. Skrämmande nog anser vi att förövarna är skickliga när de utvecklar strategier, för att få

tillgång till sitt offer. De utnyttjar barns och ungdomars drömmar om exempelvis modellkontrakt, för att uppnå sina egna mål. De går varsamt fram för att inte skrämmas och skapar därmed förutsättningar för möten i verkliga livet. Moral och värderingar är ett tillsynes frånvarande inslag i denna kroppslösa miljö, där egenkomponerade lagar tycks råda.

Förövarnas välutvecklade strategi, möjligheten till falsk identitet och barn och ungdomars vilshenhet och bekräftelsebehov, anser vi vara de bakomliggande orsaker, som tillsammans kan ge en förklaring till problemets utbreddhet. Det är ingen tillfällighet, att Nätet är den näst vanligaste platsen för förövare att knyta kontakter med minderåriga på. Internet har skapat nya förutsättningar och möjlighet för individer med avvikande beteende, att kunna utnyttja barn och ungdomar, i en miljö där vuxna inte har uppsikt över dem.

Uppsatsens syfte var att belysa barn och ungdomars utsatthet i form av sexuell exploatering och exponering vid flanering och interaktion på Internet. Avsikten var även att behandla vilka former av sexuell exploatering och exponering som förekommer och vilka konsekvenserna blir för utsatta barn och ungdomar. Vi anser att vi uppnått vårt syfte samt besvarat de frågor vi hade för avsikt att behandla i och med denna studie. Vi har under arbetets gång belyst barn och ungdomars utsatthet på Internet, i flertalet olika skepnader.

Vår slutsats är att den vanligast förekommande skepnaden av barn och ungdomars utsatthet på Internet, är någon form av dokumenterat material. Hit hör det stora omfång av barnpornografiskt material som cirkulerar i etern. Det är även vanligt förekommande att barn och ungdomar lägger ut avklädda bilder, eller utför stripshower framför webbkameran, mot någon form av ersättning. Det finns dessutom barn och ungdomar som blir smygfotograferade eller filmade och som således är helt ovetande till att bilder på dem har publicerats på Nätet. Ofta blir barn och ungdomar övertalade eller lurade att utföra sexuella handlingar framför webbkameran. Något som karaktäriserar utsattheten som innefattas av någon form av dokumentering, är att det material som publicerats på Internet cirkulerar i etern till allmän beskådning, i oöverskådlig tid och därmed fortsätter övergreppet på barnet i evinnerligheten.

Under studiens gång har det även framkommit att ungdomar, via Internet knyter kontakter med äldre män för sexuella möten i verkliga livet och att de uppbär ersättning i form av alkohol eller pengar. Resultatet visar också att pedofiler använder sig av Internet som kontaktarena, för att få tillgång till ett barn, vilket stundtals resulterar i möten i verkliga livet där sexuella övergrepp begås.

De konsekvenser som utsattheten för med sig är många till antalet och varierar beroende på olika aspekter såsom utsatthetens form, vem förövaren är, barnets allmäntillstånd innan övergreppet begicks samt hur länge övergreppen har pågått. Den form av utsatthet som sätter djupast spår är sexuella övergrepp i form av fysisk våldsföring, misshandel samt hot, vilket kan leda till i posttraumatiskt stressyndrom och depression. Flickors tillsynes oskyldiga utveckling framför webbkameran riskerar att bli en inkörsport till prostitution och drogmissbruk.

De barn och ungdomar som blivit utsatta för en man, som uppgivit falsk identitet och falska avsikter, känner skam och förlorar inte bara sin självkänsla utan även tilliten till andra människor.

I stort sätt samtliga informationskällor som medverkat i vår studie har poängterat vikten av föräldrars insyn i barn och ungdomars Internetanvändande. Vuxengenerationen måste bredda sina kunskaper, engagera sig och informera barn och ungdomar om att inte lita på någon karaktär, som återfinns i den virtuella världen. Detta är en ståndpunkt som ligger utanför vår uppsats syfte, men som vi ändå ser som betydelsefull att lyfta fram, då den har varit en återkommande komponent arbetet igenom.

Sammanfattningsvis anser vi att ett kvalitativt angreppssätt till studien, var ett adekvat val av strategi, samt att undersökningsmetoderna som tillämpats var de rätta, då de frambringat ett innehållsrikt och relevant material, som hjälpt oss att uppnå studiens syfte. Då samtliga former av utsatthet som presenterats, kan kopplas till de medverkande teoretikers resonemang,

hävdar vi, att även vårt val av teoretiskt ramverk är relevant för studien. De kan, var för sig, eller integrerat ge en god förklaring till varför barn och ungdomars utsatthet på Nätet, ter sig som den gör.

I samband med författandet av uppsatsen har flera idéer vuxit fram kring fortsatt forskning inom ämnesområdet. Under skrivprocessen har vi blivit varse att barn och ungdomar lägger ut avklädda bilder på nätet för att få dem poängbedömda, eller mot att uppbära ekonomisk ersättning. En intressant tanke vore att forska kring huruvida den mediala framställningen av ideal och sexualiseringen påverkar barn och ungdomars grundvärderingar. Vi tänker närmast på TV-såpor som Paradise Hotel och Big Brother, som vi tror kan legalisera sex och nakenhet bland tonåringar. Det underliggande budskapet som förs fram, kan av barn och ungdomar tolkas som att nakenhet är en inkörsport till berömmelse och ett liv i offentligheten - visa bröstet och du blir känd! Minderåriga möts i stort sätt dagligen av kända personer, som poserar avklätt på TV och i tidningar, detta faktum tror vi kan frambringa tankar såsom: *vad gör det om jag lägger ut en liten avklädd bild på Nätet*, hos en del barn och ungdomar. En annan aspekt som kan lyftas fram i detta sammanhang, är de bisarra bilder och filmer av djurporr och annat pornografiskt material, som barn och ungdomar kommer i kontakt med vid flanering på Internet. Vi befärar att den mediala framställningen av sexistiskt material, kan leda till att barn och ungdomar blir avtrubbade och att det påverkar deras moral och värderingar på ett negativt sätt. Att bedriva forskning för att för att undersöka huruvida den mediala input som barn och ungdomar överöses påverkar deras attityd, moral och värderingar, vore både intressant och angeläget att belysa såväl ur såväl ett mikro- som ett makroperspektiv.

Studien har skildrat pedofilen och dess verksamhet på Internet. Det vore även intressant att forska kring de bakomliggande orsakerna, till varför en individ utvecklar ett sexuellt intresse för barn. Här skulle socialisationsprocessen och dess betydelse i sammanhanget eventuellt kunna inkluderas. Det vore även intressant att anlägga ett genusperspektiv på undersökningen, för att söka finna svaret till, varför män är överrepresenterade bland pedofiler.

Avslutningsvis finns möjligheten att komplettera vår studie med en kvantitativ ansats för att få en uppfattning om problemets utbredhet. Genom att nyttja enkäter frambringas chanser till att dra generella slutsatser. Även här finns möjligheten att anlägga ett genusperspektiv för att undersöka huruvida det föreligger någon skillnad i vidden av utsatthet, beroende på om man är en flicka eller en pojke.

Källförteckning

Litteraturförteckning

- Bengtsson Linda, Nilsson Carina. (2006): *Ung, flicka och utsatt - en studie om unga flickors utsatthet i deras vardag*. (otryckt). Blekinge Tekniska Högskola: Sektionen för management.
- Brante Thomas, Andersen Heine, Korsnes Olav. (2003): *Sociologiskt lexikon*. Stockholm: Universitetsförlaget.
- Alan Bryman. (2004): *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber AB.
- Erving Goffman. (1994): *Jaget och maskerna*. Kristianstad: Rabén Prisma
- Giddens Anthony. (1996): *Modernitetens följder*. Lund: studentlitteratur.
- Hartman Jan. (2001): *Grundad teori, teorigenerering på empirisk grund*. Lund: Studentlitteratur.
- Holme Idar Magne, Krohn Solvang Bernth. (1997): *Forskningsmetodik, om kvalitativa och kvantitativa metoder*, andra upplagan. Lund: Studentlitteratur.
- Kvale Steinar. (1997): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Merriam B Sharan. (1994): *Fallstudien som forskningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.
- Sveningsson Malin, Lövheim Mia, Bergquist Magnus. (2003): *Att fånga Nätet*. Lund: Studentlitteratur.
- Turkle Sherry. (1997): *leva.online*. Stockholm: Norstedts förlag

Tidskrifter

- Pedagogiska magasinet, nr 2, sid 81-83, (2005), David Lagerlöf. *Utbilda lärare och elever om farorna på Internet*
- Våldsskildringsrådets skriftserie nr. 29 (2003) Edita Norstedts Tryckeri.

Elektroniska källor

Åström Per-Erik, 2004, *Bortom all tolerans*, Rädda Barnen, Partnerprint.
<http://se-web-01.rb.se/Shop/Archive/Documents/3089-Bortom%20all%20tolerans.pdf>
(2006-03-20)

Rädda Barnen
<http://www.rb.se/sv/FaktaOmBarn/Utnyttjande/BarnpornografipaInternet.htm> (2006-03-20)

Rädda Barnen
<http://www.rb.se/sv/FaktaOmBarn/Utnyttjande/UngaleverfarligarepaInternetandetror.htm>
(2006-03-20)

Nilsson Lotta, brottsofferrådet, 2003
http://www.bra.se/extra/measurepoint/?module_instance=4&name=0311192195.pdf&url=/dynamaster/file_archive/050126/0726c4bb5e88929cebe4a44d6d939d8d/0311192195.pdf

Nationalencyklopedin

http://www.ne.se/jsp/notice_board.jsp?i_type=1

Mediala källor

Drevet (2006-03-20, 2006-04-10), TV4, samhällsprogram

Kvällsposten (2006-03-20)

Bilaga 1: PM till Åsa Landberg, psykolog, Rädda Barnen

Hej Åsa!

Då var det dags för oss att skriva ner vad vi önskar få för information av Dig, angående barn och ungdomars utsatthet på Internet. För att Du ska få en inblick i vårt arbetes fokus kommer vi att inleda detta brev med att delge Dig vår uppsats syfte: *Syftet med studien är att belysa barn och ungdomars utsatthet i form av sexuell exploatering och exponering vid flanering och interaktion på Internet. Vilka former av sexuell exploatering och exponering förekommer och vilka blir konsekvenserna för de utsatta barnen och ungdomarna, är frågor som kommer att behandlas i studien.*

Vi har tagit del av den information Du lämnade om flickors utsatthet i samband med programmet Drevet, som visades på TV 4. Du talade bland annat om hur flickorna mår efter övergrepp av denna karaktär och det är precis den här informationen vi eftersöker men dock mer ingående. Vi önskar att nå kunskap om:

- barn och ungdomars upplevelse av utsattheten
- hur de mår efteråt
- vilka konsekvenser utsattheten/övergreppen har medfört
- vilka former av utsatthet/övergrepp som förekommer i samband med Internet
- hur gärningsmännen har gått tillväga/strategi för att få kontakt med barn och ungdomar för möten även i det verkliga livet utanför Internet.

Vårt intresse vilar på att nå kunskap om allt ifrån centrala aspekter av barn och ungdomars upplevelse av fenomenet till specifika händelser, tankar, erfarenheter.

Nu hoppas vi att Du har fått en fingervisning om vad vi önskar för information av Dig. Då Du förefaller besitta bred kunskap och erfarenhet inom området hoppas vi att våra frågor inte begränsar Dig, utan de syftar endast till att åskådliggöra vårt intresseområde. Vi önskar således att erhålla en nyanserad beskrivning av Dina upplevelser och erfarenheter i samband med Ditt arbete med utsatta barn och ungdomar.

Då vi talades vid per telefon berättade Du att Du var upptagen de närmsta veckorna, vi hoppas ändå att Du har möjlighet att medverka i någon form av intervju. Om det finns något material som Du kan delge oss, skulle även det mottagas med all tacksamhet. Vi ber Dig att fundera kring vilken form av informationsöverlämnande som skulle passa Dig bäst.

Vi är som sagt väldigt tacksamma för all information Du kan delge oss och vi är övertygade om att Din medverkan kommer att höja nivån i vårt arbete. Vi kontaktar Dig via telefon på fredag, med förhoppning att Du då har hunnit ta del av detta mail.

Med Vänliga Hälsningar Carina och Linda.